

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Kultuurhariduse osakond

Kunstide ja tehnoloogia õpetaja õppekava

Aile Jakobson

ÕPPEMATERJAL PÕHIKOOLI JA GÜMNAASIUMI
KUNSTIÕPETAJATELE REALISTLIKU JOONISTAMISE ÕPETAMISEKS
KASUTADES BETTY EDWARDSI METOODIKAT

Magistritöö

Juhendaja: Piret Viirpalu (MA)

(allkiri ja kuupäev)

.....

Kaasjuhendaja: Monika Mändmaa (MA)

Viljandi Gümnaasiumi kunstiõpetaja

Kaitsmisele lubatud

(juhendaja allkiri)

Viljandi 2018

Sisukord

Resümees	3
Abstract	3
Sissejuhatus	5
Joonistamine	6
Lapse kujutava tegevuse etapid	8
Joonistamisõpetus	10
Andekus	12
Loovus	13
Eduelamus ja õppimine	14
Betty Edwardsi meetodika	16
Betty Edwardsi kriitika	19
Aju vasak ja parem poolkera	21
Betty Edwardsi meetodika rakendamine põhikoolis ja gümnaasiumis	24
Betty Edwardsi ülesanded seoses üldpädevustega	25
Kasutatud kirjandus	28
Lisa 1. Sõnade seletus ja vahendid	
Lisa 2. Jooned ja kontuurid. Ülesanded	
Lisa 3. Negatiivne ala. Ülesanded	
Lisa 4. Suhted ja proportsioonid. Ülesanded	
Lisa 5. Valgus ja vari. Ülesanded	
Lisa 6. Tervik (gestalt). Ülesanded	

Resümee

Õppematerjal põhikooli ja gümnaasiumi kunstiõpetajatele realistliku joonistamise õpetamiseks kasutades Betty Edwardsi metoodikat

Käesoleva magistritöö eesmärgiks on tutvustada Betty Edwardsi metoodikal põhinevat õppematerjali realistliku joonistamise õpetamiseks. Materjali saab kasutada kunstitundides ja -ringides põhikoolis ja gümnaasiumis, samuti andragoogikas. Töös käsitletakse joonistamist kui ühte tehnilist oskust, millega muuhulgas arendatakse õpilaste üldpädevusi. Kirjeldatakse lapse kujutava tegevuse arenguetappe, ameerika kunstiprofessori Betty Edwardsi poolt välja töötatud realistliku joonistamise õpetust ning sellega seoses inimese aju lateralisatsiooni. Erinevaid alaoskusi, milleks on äärte ja kontuuride, negatiivse ala, suhete ja proportsioonide ning terviku nägemisoskust arendavad harjutused on ära toodud lisades. Kokku on õppeülesandeid 28. Antud töös olevad ülesanded on valik Betty Edwardsi töövihikust "New Drawing on the Right Side of the Brain Workbook" (2002) ning tõlgitud eesti keelde käesoleva töö autori poolt.

Märksõnad: joonistamine, lapse kujutava tegevuse arenguetapid, ajupoolkerad, Betty Edwards

Abstract

Teaching material for basic school and gymnasium art teachers for teaching realistic drawing employing Betty Edwards methodology

The aim of the present Master's thesis is to introduce the teaching material that is based on Betty Edwards methodology, focusing on teaching realistic drawing. The material may be of use in art lessons and subject clubs in basic schools and gymnasiums, as well as in adult education. The present thesis views drawing as a technical skill that also has the capacity for developing students' general competences. The thesis describes the developmental stages of a child's figurative activities, the teachings of realistic drawing, developed by American art professor Betty Edwards and in relation to that, the lateralization of brain function. The appendices feature exercises that focus on different sub-skills, such as enhancing the students' ability to make note of edges and contours, negative spaces, ratios and proportions as well as

the whole entity (gestalt). There are 28 learning tasks altogether. The exercises incorporated in this thesis are selected from the *New Drawing on the Right Side of the Brain Workbook* (2002) by Betty Edwards and were translated into Estonian by the author of this thesis.

Keywords: drawing, developmental stages of a child's figurative activities, brain hemispheres, Betty Edwards

Sissejuhatus

Nüüdisaegses keskkonnas on kool üks olulisemaid ja mõjurikkamaid arengukeskkondi lapse elus, kus kasvav inimene veedab väga suure osa ajast (Ruus et al., 2007). Koolikeskkond ja õpilase areng selles on olnud nii pedagoogidele kui lastevanematele aktuaalne ja oluline teema. Samuti nagu õpilase toimetulek ja tegurid, mis seda mõjutavad. Käesolevas magistritöös on õpilase toimetulekut käsitletud seoses kunstitunniga, täpsemalt sellise tehnilise oskuse juures nagu joonistamine. Mitmetest uuringutest (Juske, 2004; Kikas & Toomela, 2015; Krull, 2001; Vahter, 2014), milles käsitletakse õpilaste arengulisi iseärasusi, võib välja tuua sellised märksõnad nagu õpiedu, selle püüdlused ja õpimotivatsioon. Eduelamust joonistamises käsitleb ka ameerika kunstiprofessor Betty Edwards ning käesolev töö keskendubki tema raamatu „Drawing on the Right Side of the Brain“ (2012) põhineval realistliku joonistusõpetuse meetodika tutvustamisel. Töö eesmärgiks on koostada õppematerjal, mida saab kasutada põhikooli ja gümnaasiumi kunstitundides, et anda õpilastele võimalus kogeda kiiret eduelamust joonistamist õppides. Õpilase edasise õppe edukuse ja positiivsema minapildi kujunemisel on edu kogemine väga oluline (Krull, 2000). Et õpilane tahaks ka edaspidi joonistamisega tegeleda ning oma oskusi edasi arendada, tuleks just kunstitundides õppeprotsesse pedagoogi poolt teadlikult suunata (Vahter, 2014). Käeliste tegevuste arendamist peetakse oluliseks juba alates koolieelsest east. Näiteks tuuakse Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas kunstivaldkonna all ühe tehnilise oskusena välja joonistamine (Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava, 2011), kuid lasteaiasõpetajaid käsitlevas uurimuses (Jakobson, 2016) ilmnes, et õpetajad ise ei tunne ennast joonistamise õpetamisel sugugi kindlalt. Käesoleva töö teema tulenebki tähelepanekust, et tänapäeval oskavad väga vähesed täiskasvanud inimesed joonistada ning oma visuaalseid kogemusi nad tihti paberile panna ei suuda (Bennett, 2010; Chamberlain & Wagemans, 2016; Edwards, 2012). Kuna hästi joonistamine on harva esinev nähtus, siis usutakse, et joonistamine on midagi väga erilist, müstilist või isegi maagilist (Edwards, 2012). Tegelikult on joonistamisoskus, nagu iga teinegi oskus, omandatav õppimise teel (Bennett, 2010; Edwards, 2012). Antud tööga soovitaksegi tutvustada meetodit, mis aitab nii lastel kui täiskasvanutel taasavastada joonistamisega kaasnevat rahulolu ja õnnetunnet. Käesoleva töö autorile teadaolevalt ei ole seni Betty Edwardsi meetodikat eesti keeles käsitletud.

Joonistamine

Joonistamine on olnud kogu kunstiõpetuse põhialuseks (Juurak, 2006; Edwards, 2012) ja esmaseks kavandamise tööriistaks. Seda nii maali- kui skulptuuriõpetuses. Samuti selliste ainete õpetamisel nagu anatoomia ja geomeetria (Juurak, 2006). Ka tehnilise joonistamise valdkonnas tuleb kasuks käeosavus ja silmamõõt, mida just joonistamisõpetusega harjutada saab ja mis mõjutavad positiivselt õpilase esteetilist arengut (proportsioonitunne paigutuse probleemid, joonise puhtus jne) (Rünk, 1970). Joonistamine kui oskus on vajalik nii videokunstnikele, fotograafidele kui teistele kunstnikele, eelkõige lastele (Juske, 2004). Joonistamine on inimeste loomupärane suhtlemisvahend. Enesearendus ja kommunikatsioon ehk suhtlemine teistega on joonistamise põhieesmärgid (Linke, 1995). Joonistust võib võrrelda jutustusega, see annab kujutatavast ilmeka ja elava pildi (Rünk, 1970). Joonistamise abil antakse edasi ideid, mõtteid ja kavatsusi kas siis lihtsa, tasapinnalise joonisena või hoopis ruumilise ja täpse kujutamisenä (Vahter, 2005). Kuna joonistamine hõlmab mõtlemist ja on efektiivne taju treenimise meetod (Edwards, 2012; Stewart, 1999), siis oma ideede arendamist ja reaalsuses neile rakenduste leidmist võib nimetada ettevalmistuseks iseseisvaks eluks (Esnar, 2004). Edward O. Stewart leidis oma uurimuses “Critical Thinking as Predictor of Drawing Ability”, et üldise kriitilise mõtlemise ja joonistamisoskuse vahel on oluline seos ning üldine kriitiline mõtlemine on joonistamisoskuse varane ennustaja (Stewart, 1999). Samas võib väita, et koos joonistama õppimisega kaasnevad visuaalsed oskused, mis kanduvad üle mõtlemisele. Siin ilmnevad seosed lugema õppimisega (Edwards, 2012; Vahter, 2005) ning see seletab asjaolu, miks koolieelses eas on käelised tegevused (loov eneseväljendus, tehnilised oskused jm) väga olulised (Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava, 2011), samas õpilase arenedes ja kasvades kunstiõpetuse sisu muutub. Gümnaasiumiealistele õpilastele tähendab kunstitund mitte niivõrd käelisi tegevusi, vaid pigem kunsti mõistmist ja selle ajaloolise muutumise tundmist (Gümnaasiumi riiklik õppekava, 2011).

Joonistamise ajalugu algab koos koopamaalidega kaugel paleoliitikumis, kus see oli kogukonna liikmete omavaheliseks suhtlemiseks ja sõnumite edastamise viisiks (Juurak, 2006; Põllu, 2012). Kunstiajaloolased tegelevad tolle ajastu objektide ja piltidega siiaani (Guthrie, 2006) ning püüavad välja selgitada tollel ajal valitsenud inimestevahelise suhtlemise eripära ja mõista kaljujoonistustesse kätetud sõnumeid (Põllu, 2012). Muistsetele

tsivilisatsioonidele saab hinnanguid anda vaid säilinud kunstiteoste põhjal (Adamson, 2002). See kunst arenes koos inimsooga ning muutus ja täiustus ajas nagu kõik muugi.

Kunsti muutumine on olnud päris märkimisväärne, sama võib öelda ka kunsti õpetamisviiside kohta (Vahter, 2014). Oma mõtete ja oma rolli kohta ümbritsevas maailmas on inimesed alati kasutanud mingit tehnikat, seda alates koopajoonistest (Värvaine kandmine mingile pinnale või teravaservalise ränitükiga materjali eemaldamine ehk süvistamine vm (Põllu, 2012).) tänapäeva sotsiaalprofiilideni välja (Koosel, 2015).

Kõige varajasemaks eneseväljenduse graafiliseks vormiks, mis on ka joonistamise esimeseks sammuks, on kritseldamine, seda juba umbes lapse 18. elukuust. Alguses me lihtsalt kritseldame ning arenedes hakkame andma kritseldusetele nimesid. Hakkame kasutama sõnu, mis on kujutatavasse tegevusse sümbolise lisatähenduse toomine (Juske, 2004). Kui võrrelda joonistamist teiste kunstitehnikatega, siis joonistamine ei nõua suurt varustust ega spetsiifilist kohta või ruumi. Vaja on vaid pinda, millele joonistada ja vahendit, mis pinnale jälje jätab. See teeb joonistamisest kättesaadavaima kunstilise eneseväljenduse vormi. Joonistamist ise saab vaadata mitmest aspektist: saab teha märke või kritseldada, joonistada vaatlemise järgi või teha näiteks kujutluspilte (Bennett, 2010).

Lapsed joonistavad meelsasti (Bennet, 2010; Edwards, 2012), kuid mida aeg edasi, seda kriitilisemaks nad oma joonistuste suhtes muutuvad ning teatud vanuses hakkab nende joonistamistahet ära kaduma. Laste joonistusi analüüsidest tuleb välja, et umbes kümneaastastel lastel muutub objekti vahetu vaatlus juba vähem oluliseks, kui välimuse üldistus. Tähtsamale kohale asetub klassifitseerimine, sõnad ja sümbolid (mis on vasaku ajupoolkera töötlusviisiks, kuid ajufunktsioonidest tuleb juttu edaspidi) (Wright & Gynn, 2014). Sel perioodil hakkavad lapsed aktsepteerima kultuuriliselt väljakujunenud tavasid kahedimensionaalsel pinnal kolmedimensionaalse kujutamiseks (Viirpalu, 2017). Juske märgib, et umbes kaheksas eluaasta on see, mil lapse kujutamises hakkab mõju avaldama tsentraalperspektiiv ja kooliharidus, mil kujutamiseviis, mis oli kuni selle ajani spontaanne, jäetakse kõrvale (Juske, 2004) ja muututakse enese suhtes väga kriitiliseks. Paljud lapsed loobuvad sel perioodil kunsti loomast ja ennast loovalt väljendamisest (Bennett, 2010; Kikas, 2010; Vahter, 2014). Väga konkreetne põhjus, miks sellele tuleb tähelepanu pöörata, on see, et, õpilast mõjutavad kunstiõpingutes aset tekkivad pingelised olukorrad rohkem, kui me arvata võime (Skinner & Wellborn, 1997, viidatud Ruus et al. 2007 järgi).

Lapse kujutava tegevuse etapid

Et aru saada fenomenist, miks paljud lapsed jätavad joonistamise ja jäävad oma edaspidises arengus (kunstilises kujutamises) kümneaastase tasemele, kirjeldatakse järgnevalt lapse kujutava tegevuse arengu staadiumeid.

Eelkooliealine laps järgib oma soovi midagi kujutada ning tema kujutav tegevus on üldjuhul suunamatu ja vaid puhtmotoorne tegevus. Esmaseks perioodiks peetakse “kriitseldamist” (Juske, 2004; Vahter, 2005), mis ei ole midagi muud, kui spontaanne joonistamine. Silma ja käe koostöö arendamise seisukohalt on taolised esmased joonistused oluliseks aluseks ka kirjutama õppimisel (Vahter, 2005). Kriitseldused aga ei sõltu lapse teadmistest ega sellest, mida ta näeb (Juske, 2004). Oma teadmisi hakkab ta joonistustesse panema alates kolmandast eluaastast, mil joonistatakse peamiselt lihtsates ja nähtavates vormides. Need võivad näida ringidena (mis on esmaseks äratuntavateks geomeetrilisteks kujunditeks (Juske, 2004)) või ruutude, kolmnurkade, ovaalidena jne (Vahter, 2005). Neid vorme moodustades kujutatakse juba 3-4aastasena nähtavat maailma ja 4-5aastaselt kombineeritakse ringiga teisigi geomeetrilisi kujundeid, et juba täpsemalt edasi anda konkreetset objekti. Näiteks ringile lisatakse jooned, mille tulemuseks on inimene, nn peajalgne (Juske, 2004). Laps on jõudnud “teadliku joonistuse etappi” (Vahter, 2005). Selle etapi oluliseks aspektiks on kujutamine asjade olemust üldiselt, mitte tegelikkust (Juske, 2004). Antud perioodi võib nimetada ka skeemide-eelseks perioodiks, sest katsetatakse ja otsitakse erinevaid sümboleid, millega kujutatavat paremini edasi anda (Viirpalu, 2017).

Üha rohkem kombineerides geomeetrilisi kujundeid, avastavad lapsed, et neid saab siduda ühtseks tervikuks, ühtseks pildiks, mis tähistabki laste joonistamise arengus “pildi etappi” (Vahter, 2005). Joonistamine saab juurde lugude jutustamise funktsiooni. Lapsed kordavad skeeme, mis aitavad visuaalsete sümboolite arengule kaasa (Viirpalu, 2017). Sel perioodil lisatakse pildile üha rohkem detaile reaalsest elust ja endiselt, kujutatakse seda, mida teatakse konkreetsest objektist (Vahter, 2005), ei kujutata natuurist (Juske, 2004).

Edasi võib laste kujutamise arengut nimetada skeemide perioodiks, mil oma teadmiste edasiandmiseks ilmuvad pildile nõ röntgen-joonistused, sest nende maailmast arusaamine muutub keerulisemaks (Viirpalu, 2017), nad hakkavad tundma huvi sügavuse kujutamise järele (hakatakse tööpinda jagama) ning nende arengusse ilmub paralleelperspektiiv.

Detailiseeritud ja süsteemse kujutamiseviisi omandavad lapsed alles seitsme ja kaheksa aastasel, mil käsitlusse tulevad kaldprojektsiooni elemendid, et töö tasapinda lõhkuda ning joonistaud pilti võrrelda oma reaalse nägemistaju kogemusega. Siia perioodi jääb ka ümberpööratud perspektiiv, mis näitab, et lapse jaoks ei ole veel oluline pildi üks ja ainuke vaatepunkt (Juske, 2004). Hakatakse joonistama vaatlemise järgi, areneb järk-järgult realistlik joonistamisoskus. Laste jaoks senised sümbolid ja skeemid muutuvad kõlbmatuks, sest soovitakse järjest rohkem kujutada seda, mida nähakse. Seda perioodi võib nimetada ka kujutamise kriisiks ehk varajaseks realismiks. Suureneb huvi inimeste kujutamise vastu nt tegevustes, erinevates kostüümides ning suureneb ka kriitika oma kujutamiseviisidesse kohta. Ilmneb väga suur huvi realistliku kujutamiseviisi vastu, mistõttu oleks sellises vanuses lastele kasulik visuaalse kirjeldamise ja vaatlemise tehnikaid õpetada (Viirpalu, 2017). Sel ajal hakatakse oma töodes kujutama tsentraalperspektiivi (umbes 11-13aastastel) (Juske, 2004). Lapse kujutamiseoskuse arengut ilmestab ka järgmine tabel:

Tabel 1. Lapse kujutava tegevuse arenguetapid (Juske, 2004).

Kõne	Joonistus
Automaatsed hääliitsused ja impulsiivsed kilked.	Automaatne ja eesmärgipäratu kritseldamine.
Hääliitsuste jäljendamine ilma nende tähendustest aru saamata.	Karakullide joonistamine, joonistamistegevuse jäljendamine.
Laps hakkab saama aru sõnadest “ema”, “isa”, “auto” jne, kuid ise ei räägi veel midagi.	Laps saab aru, et joonistus võib midagi kujutada, kuid tema väljendusvahendid piirduvad karakullidega.
Laps kordab sõnu mehhaaniliselt.	Laps kopeerib teisi pilte, püüdes teha nagu “päris”, kuid kordab joont ja vorme mehhaaniliselt.
Laps kasutab sõnu oma mõtete väljendamiseks.	Sümbolismi omandamine, arusaamine, et joonistus võib midagi kujutada.
Grammatika ja retoorika omandamine.	Joonistuse tehnika, perspektiivi, proportsioonide, valguse-varju kujutamise omandamine.

A. Juske märgib, et laste ruumilise kujutamise arengu staadiumite vanuselisi piire on raskem määratleda, sest laste joonistusoskus oleneb paljudes teguritest (kultuurikeskkond,

õpetamine, piltidega kokku puutumine jne), mistõttu läbivad lapsed neid staadiume väga erineva kiirusega, kuigi samas järjekorras (Juske, 2004).

Tuleb rõhutada, et vanuselised piirid, mis on järgnevas tabelis välja toodud ruumi kujutamise staadiumide juures, on umbkaudsed keskmised.

Tabel 2. Ruumi kujutamise etapid A. Juske järgi (Juske, 2004).

Lapse vanus	Ruumi kujutamise staadiumid
Kuni 5aastane laps	Süsteemitu tasapinnaline projektsioon
4-7aastane laps	Süsteemne ortogonaalne projektsioon
6-8aastane laps	Tasapinnaline vertikaalne projektsioon
7-12aastane laps	Paralleelperspektiiv
Alates 11aastasest lapsest	Tsentraalperspektiiv

Käe ja silma koostöö arendamine on oluline. See on eelduseks igasugusele motoorsele tegevusele ning mida kiiremini see areneb, seda parem (Juske, 2004). Riiklikul tasandil alustatakse selle rõhutamist juba Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekavaga, kus üheks oluliseks arenguvaldkonnaks on välja toodud kunst (Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava, 2011) ning joonistamine on üks neljast käsitletavast kunstitehnikast. Kuid eesti kunstiõpetuses seisneb vastuolu: kui antud õppe eesmärk on arendada last igakülgset, sealhulgas ka lapse mõtlemist, siis põhikoolis rõhutatakse peamiselt kunsti tegemisele (Vahter, 2014).

Joonistamisõpetus

Joonistamisõpetusel on mitu eesmärki. 70ndatel peeti oluliseks silmamõõdu, proportsioonitunde ja inimese ruumi kujutlemise võime arendamist ning toodi välja, et joonistamine arendab tähelepanelikkust, käe osavust, analüüsivõimet ning õpetab tegema vahet ebaolulise ja olulise vahel, tegema üldistusi (Rünk, 1970). Õpetaja ülesanne on õpetada vaatama, mitte lihtsalt nägema.

Õpilane peab teadma, mida ta joonistab ning mida on vaja selle juures joonistada (Soans, 1975). Selle tõestuseks võib tuua hiljutise uurimuse, kus muuhulgas tuli välja miks

inimese näo proportsioone järjepidevalt valesti joonistatakse. Põhjus oli selles, et joonistajal olid inimese näo struktuuridest ebatäpsed kontseptuaalsed teadmised (Chamberline & Wagemans, 2016).

Tänapäeval pole olulised muidugi mitte ainult õiged proportsioonid, anatoomia, valguse ja varju tundmine, joonte ja vormi meisterlik valdamine, vaid joonistamine on eelkõige humanismi õppimine, oma egoismi mahasurumine ja tähelepanu, vaatlus- ja analüüsimisoskuse arendamine (Adamson, 2002). Analüüsidest keskkonda ja joonistades nähtut arendatakse visuaalset tähelepanu ning pretsiisset vaatlemisoskust. Ära ei tohiks unustada ka erinevate teemade käsitlemisel omandatavat joonistusosalast sõnavara (Linke, 1995), sest kujutavas kunstis õpitakse samuti keelt, mis sisaldab tähendust, grammatikat, süntaksi (Juske, 1991).

Joonistamisega, ka kunstiõpetusega üldiselt, seotakse õpitavad ained tervikuks. Kunsti mõju teiste ainete õppimisele on positiivne, sest lisab õppimisse kujundliku, intuiitivse ja sünteesiva poole ning nii tasakaalustab ta teistes ainetes enamjaolt verbaalset, ka analüütilist mõtlemist (Põhikooli riiklik õppekava, 2011, lisa 6).

Joonistamine on kui tajutreening (Stewart, 1999) ning sellega õpetame lastele kujutamise kunsti. Kunstiõpetuse eesmärgiks ei ole kasvatada kunstnikke, vaid igakülgsest arenenud inimesi (Vahter, 2005; Viirpalu, 2017), kellel on terviklik mõtlemine, tänu millele osatakse probleemidele loovalt läheneda ja väärtustada erinevaid lahendusi (Põhikooli riiklik õppekava, 2011, lisa 6). Lastele lugemise ja kirjutamise õpetamise eesmärk ei ole ju treenida neist kõigist vaid tulevase luuletajaid ja kirjanikke (Edwards, 2012).

Kuna aga väga paljud täiskasvanud ei oska hästi joonistada (Bennett, 2010; Chamberlain & Wagemans, 2012; Edwards, 2012) ega tea ka, kuidas seda teha, siis arvatakse, et nad ei ole võimelised seda isegi ära õppima (Edwards, 2012). Kui joonistamist valdavalt inimeselt küsida, kuidas ta oskab nii realistlikult joonistada, siis see inimene võib vastata, et ta lihtsalt vaatab. Ta joonistab seda, mida näeb. Võimalik, et see kõlab loogiliselt, kuid ei seleta antud tegevust üldse ning endiselt jääb mulje, nagu oleks joonistamine midagi maagilist. (Edwards, 2012)

Inimestel võib olla arusaam, et joonistamisoskus on midagi, mis on meile kaasasündinud. On inimesi, kes on võimelised kujutama nähtut väga realistlikult ja probleemivabalt ning on ka neid, kellel ei õnnestu see kuidagi. Siin võib tekkida mõte, et need, kes oskavad joonistada, on kas väga loovad või lihtsalt andekad inimesed (Bennett, 2010) ja need, kes ei oska, pole ei andekad ega ka loovad. Nagu ütleb A. H. Maslow: “Sa oled kas sees või väljas, kõik või mitte midagi, nagu oleks loovus teatud professionaalide privileeg” (Maslow, 2007, lk 296). Kuid kuidas aru saada, kes on andekas, kes loov? Siinkohal tuleks neist mõistetest ühtmoodi aru saada.

Andekus

Andekusel ei ole üht ja selget, kõikehõlmavat määratlust (Unt, 2005) ning see ei ole kuidagi seotud vanuse ega sooga (Sepp, 2010; Stewart, 1999). Üldlevinud on arusaam, kus andekuse all mõistetakse midagi, mis on ebatavaline ja ülimalt harva esinev nähtus. Samas on ka täiesti vastupidist arvamust, mille kohaselt andekust kohtab päris tihti. Näiteks väidetakse, et iga laps omab mingit valdkonda, mis on tema tugevaks küljeks, kuid see ei pruugi kohe välja paista. Selle leidmisega tuleb tegeleda (Unt, 2005).

Väga tuntud on USA Haridusameti 1969. aastal fikseeritud määratlus, mille kohaselt andekus on see, kui silmapaistvaid tulemusi saavutatakse väljapaistvate võimete tõttu (Unt, 2000). Andekuse määramiseks on kasutusele võetud teatud mudelid, mis aitavad andekuseks vajalikke eeldusi mõista ja välja selgitada. Tuntuim neist on kolme ringi ehk Joseph Renzulli mudel. Renzulli järgi mängivad andekuse avaldamiseks olulist rolli võimed (nii üld- kui erivõimed), loovus, motivatsioon ja pühendumus (Sepp, 2010).

Mõnikord on andekust ja loomingulisust seostatud ka käelisusega (Koik, 2000). Käelisus on ainuomane inimliigile ning on selline füüsiline sümptom, mis räägib ühe ajupoolkera domineerimisest ja eelistatusest (Wright & Gynn, 2014). On mitmeid teateid, kus vasakukäelised on paremakäelistest silmapaistvamad ja loovamad, kuid siiski arvatakse, et nende loovus on tingitud elamisest maailmas, mis on mõeldud rohkem paremakäelistele ja seetõttu on nad sunnitud kohanema ja olema loovamad erinevates situatsioonides (Runco, 2010).

Maailmas on paremakäelisi inimesi u 89% ja vasakukäelisi u 11% (McGilchrist, 2012). 98 % -l paremakäelistest ja 65 %-l vasakukäelistest inimestest asub kõnefunktsioon vasakus ajupoolkeras (Doidge, 2014; McGilchrist, 2012; Sawyer, 2012; Wright & Gynn, 2014). Loomulikult on ka neid, kes kasutavad toimingutes nii üht kui teist kätt (Koik, 2000; Wright & Gynn, 2014). Kuigi kurakäelisi on täheldatud rohkem meeste hulgas (Corballis, 2010; Wright & Gynn, 2014), siis tegelikult moodustavad vasakukäelised mittehomogeensete inimeste grupi (Lepik, 2008).

Loovus

Loovust käsitletakse kui võimet probleemi lahendada uudsel, unikaalsel moel. Elulistes situatsioonides hõlmab see lahenduste otsimist, mis ei ole ainult praktilised, vaid ka ebatüüpilised võrreldes üldise elanikkonna välja pakutud lahendustega (Kraus, 2016). R, Keith Sawyer Põhja-Carolina Ülikoolist (kes on õppinud ja õpetanud loovust üle kümne aasta) märgib, et loovuse defineerimine on päris keeruline, sest seda võib kirjeldada mitmeti ning selle määratlus pole ajalooliselt ühtlane.

Loovusuurijaid saab liigitada kaheks – individuaalse ja sotsiokultuurilise lähenemise põhjal. Esimesed ütlevad, et loovus on alati midagi uut, individuaalset, kordumatut ja esitatut. Teised väidavad, et loovus on loomisprotsess, mis on hinnatud kui uudne, targale sotsiaalsele grupile kohane, kasulik ja väärtuslik ning sünnib ühise jõuna kollektiivis. On ka neid, kes arvavad, et loovus on midagi üliinimlikku ning selle kohta on mitmeid müüte. Nt usutakse, et loovus avaldub vaid teadvuseta olekus. Samas võib öelda, et loovus on igapäevane vaimne, ka raske töö. Alates romantismiajast on levinud aramus, et lapsed on loomulikult loovad, kuna on puhtad ja ühiskonna poolt veel rikkumata ja loodusele lähemal. Meie lähiajaloost võib tuua näiteid, kui kunstnikud (Klee, Kandinsky, Miro jt) imiteerisid sellepärast meelega laste kujutamistiili. Veel arvatakse, et loovus on terapeutiline eneseavastuse vorm, või ka lihtsalt spontaanne inspiratsioon, või sama, mis originaalsus, või siis midagi, mis on meis kõigis peidus (Sawyer, 2012).

Loovust on seostatud ka vaimuhaigusega, sest ajaloost on teada, et mitmed loovad inimesed on kannatanud vaimuhaiguse käes (Kraus, 2016).

Enamasti mõistetakse loovuse all aga võimet leida originaalseid, ka tavatuid seoseid ning probleeme, nende märkamist seal, kus enamus inimesi näevad harjumuspärasust (Uljas & Rumberg, 2002).

Paljud usuvad, et nad ei ole ei andekad ega loovad. Nad arvavad, et ei oska joonistada ega suuda ka seda kunagi ära õppida, kuigi tahaks. Oma raamatus “Drawing on the Right Side of the Brain” väidab ameerika kunstiprofessor Betty Edwards, et iga inimene suudab joonistada mistahes valitud objekti, kui ta õpib vaatama või „nägema“ uuel moel (Edwards, 2012). Oma raamatus arutleb ta tänapäeva haridussüsteemide üle, kuidas vajatakse loovust ja innovatsiooni, kuid siiski elimineeritakse loovad parempoolse aju taju treeningud, samal ajal vasaku ajupoolkera saavutusi ületähtsustades: kohustus meelde jätta andmed, kuupäevad, teoreemid ja standartsete testide vastused (ibid., 2012). Seda sama arvab ka A. Juske ja märgib, et mõtlemine euroopalikus koolihariduses tähendab teaduslikke mõisteid (Juske, 2004). A Maslow lisab, et keskendutakse pigem sellistele näitajatele nagu hinded, diplomid, kraadid jne (Maslow, 2007) ning samas kaldutakse mitteverbaalset intellekti eirama (Wright & Gynn, 2014). Veel räägib Betty Edwards, et alates hetkest, kui joonistamine ja kunstiõpetus on üldiselt kooli õppekavast pidevalt vähenenud, on Ameerika Ühendriikide õpilaste õppeedukus samuti pidevalt kahanenud. On teada, et joonistama õppimine nagu lugema õppiminegi, ei ole seotud sellise mõistega nagu „andekus“ ning seetõttu saades vastavaid instruksioone, on iga inimene antud oskust võimeline õppima (Edwards, 2012). Joonistamiseks ei ole vaja ei klassiruumi ega õppekava (Edwards, 2012). Kõigepealt on vajalik objekti hoolikas vaatlus (Rünk, 1970), seejärel tekib õpilasel oskus vaadata ja “näha” nagu kunstnikud seda teevad (Edwards, 2012). Lisaks annab Edwards näpunäiteid, kuidas saavutada selline vaatlemisoskus, mis aitab joonistamiseks valitud objekte realistlikumalt kujutada.

Eduelamus ja õppimine

On teada, et umbes 7-10aastased lapsed muutuvad joonistamise suhtes väga enesekriitiliseks, sest tahetakse kujutatavat edasi anda võimalikult täpselt ja tõetruult (Edwards, 2012; Juske, 2004; Vahter, 2014). Laste joonistustesse ilmub perspektiiv koos teaduslike mõistete, -põhjenduste ja Võgotski mõtlemise tüpoloogias pärit “mina”-teadvusega (Juske, 2004). Et õpilastes ei tekiks joonistamisega seoses ebaedust tingitud negatiivset hoiakut ja abituse tunnet, peaks pedagoog pakkuma asjakohast toetust. Õpetamise seisukohast on just eduelamus

oluliseks võtmesõnaks kujundamiseks lastes veendumust toimetulekusse. Usk oma võimetusse suureneb selliste ülesannetega, mis on mõõduka raskusega ja realiseeritavad (Kadajas, 2005; Krull, 2000). Ka T. Salumaa ja M. Talvik arvavad, et eduelamuseks loovad eeldused positiivsed tulemused ning õppija kõrge enesehinnang. Veel rõhutavad nad, et kõrge enesehinnang on oluline arendamiseks õpilastes pidevõpet (Salumaa & Talvik, 2009), mis on eelduseks elukestvaks õppeks. Oluline on veel märkida, et iseseisvus ja enesejuhtimine arenevad kiiremini positiivse enesehinnanguga õpilasel (Kadajas, 2005) Kasutades Betty Edwardsi meetodikat kunstitundides, saame oluliselt kaasa aidata õpilase eduelamuse kujundamisele ja õpimotivatsiooni suurendamisele.

Betty Edwards kirjutas joonistamisest ja selle seosest ajupoolkeradega oma esimese raamatu aastal 1979. Enne raamatu ilmumist pidas ta nõu neuropsühholoog Roger W. Sperryga, kes uuris ajupoolkerade funktsioneerimist ning kes hiljem (1981) sai Nobeli preemia laureaadiks. Peaaegu igal kümnendil on Edwards andnud välja uuesti peaaegu sama raamatu (1989.aastal, 1999.aastal ja 2012.aastal), kuid alati on ta seda täiendanud ja viinud sisse uuenenud andmeid joonistamist puudutava hariduse ja neuroteaduse vallas. Samuti on ta parandanud koos oma õpetajate grupiga ülesannete instruktsioone, neid selgitanud ning avastanud uusi kohti, mis on seoses parema ajupoolkera tähtsusega ilmnenud, nagu näiteks neuroplastika (Edwards, 2012). Oma elueesmärgiks peab ta võimalust, et tänu tema tööle hakataks koolides jälle õpetama joonistamist, sest see on tsiviliseeritud inimestele kohane tegevus ja soosib õnnelikkust ning on nägemismeele treening loovaks mõtlemiseks (Edwards, 2012).

Kõige peamine idee, millele Edwards toetub, on inimese lateraliseerunud aju. Ta avastas, kuidas analüütilise ja verbaalse vasaku ajupoolkera pidurdava mõju alt saab vabastada parema ajupoolkera kunstikalduvused. Edwards õpetas, toetudes Roger W. Sperry närviteaduslikele uuringutele, et vasak ajupoolkera toimib viisil, mis pidurdab joonistamises võimekamat paremat ajupoolkera. Tema põhiliseks taktikaks on pakkuda välja selliseid joonistamisülesandeid, mida vasak ajupool ei mõista. Selliselt toimides deaktiveeritakse dominantsem ja pidurdav vasak ajupoolkera ja ta „lülitub välja“. (Doidge, 2014) Seega väidab Edwards, et tema meetod on sobilik kõigile, kes tahavad joonistamist õppida ning kes arvavad, et ei suuda seda kunagi teha (Edwards, 2012). On teada, et meie aju on plastiline ja muutuv ja et õppimine muudab seda, kuidas inimesed mõtlevad ja elavad (Doidge, 2014; Eagleman, 2016; Edwards, 2012). Seetõttu olekski mõistlik kõrvale jätta arusaam, et

joonistamiseks on vaja mingeid erilisi andeid või soodumusi. Vaja on vaid teada seda, kuidas oma aju eesmärgipäraselt ja soovitud viisil kasutada (Edwards, 1999).

Betty Edwardsi meetodika

Kui tavapärasel kunstitunnis õpilased õpivad, kuidas joonistada natüürmordi, maastikku või figuuri, siis Edwards avastas, et realistlik joonistamisoskus sõltub oskusest näha, vaadata nii nagu kunstnikud seda teevad. Betty Edwards väidab, et joonistamine on oskus, mida saab õppida iga normaalne inimene keskmise nägemisteravuse ja silmamõõduga. Ja seejuures ei ole joonistamise puhul käeline oskus esmatähtis. Kõigepealt tuleb õppida ära oskus tahtlikult nõ ümber lülituda visuaalsele, tajumuslikule mõtlemisele ja seejärel näeb asju teisiti. See muudabki inimese võimekust joonistamisel (Viirpalu, 2017). Oma raamatus “Drawing on the Right Side of the Brain” õpetab Edwards vaatamise ja joonistamise põhioskusi, mis vabastavad inimese stereotüüpsest kujutamisest. Joonistamisoskus on nagu iga teine oskus (lugemine, jalgrattaga sõitmine või autojuhtimine), mis koosneb osaoskustest ning selle omandamiseks on vaja ära õppida eeloscused. Kui varem arvas Edwards, et joonistamisoskuse saavutamiseks on vaja teadmisi üldistest teemadest nagu natüürmordi, maastiku või inimese figuuri kujutamisest (Edwards, 2012), siis hiljem tegi ta avastuse, et vaja on ära õppida vaid viis baasoskust, mitte rohkem. Nendeks on kontuuride/äärte, negatiivse ala/ruumi, proportsioonide ja suhete, valguse ja varju ja üldise terviku (gestalt) nägemise oskus. Neid oskusi peabki õpetama. Pedagoogi ülesandeks on suunata õpilasi. Kui aga juhtub, et kunstiopetajal endal ei ole vastavaid teadmisi, kuidas joonistada (Edwards, 2012), siis ilma õpetajata on väga keeruline oskusi omandada (Kadajas, 2005). Seetõttu on Betty Edwardsi ülesanded käesolevas töös formuleeritud juhendina, mis sobivad nii individuaalseks tegevuseks (õpilasele või täiskasvanule) kui kogu klassile. Valik nimetatud ülesannetest, on ära toodud Lisades.

Kõige esimesteks töödeks, mida Edwards soovib teha, on ilma juhendamiseta inimese autoportree joonistamine (Lisas 5 on ülesanne koos juhendiga.), suvalises asendis käe joonistamine (Lisas 2 on ülesanne koos juhendiga.) ning toas vabalt valitud ühe nurga joonistamine (Lisas 4 on ülesanne koos juhendiga.). See annab hiljem hea ülevaate õppija arengust ja näitab samas ära õpilase hetkeoskused, millelt edasi minna. Antud ülesande

tulemusesse ei peaks üldse kriitiliselt suhtuma, vaid algatuseks võiks õpilane teada, et joonistamine on oskus, mis on õpitav, see ei ole mingi maagia ning see ei sõltu geneetilisest pärandist (Edwards, 2002).

Et õpilased ei jääks pidama 10aastase tasemele, mil kujutamise kriis neilt joonistamisest röövib (Viirpalu, 2017), võiksid õpetajad selle probleemi lihtsalt lahendada ning kinnitada, et joonistamine on õpitav, kui õpitakse vaatama/nägema nagu kunstnik seda teeb. Realistliku joonistamise õpetamise juures tuleb õpilastele selgitada, kuidas saavutatakse selline asi nagu realism, kuidas kujutada kahemõõtmelist joonistust, et see paistaks kolmemõõtmelisena (Edwards, 2012). Joonistust saab „sügavamaks“ teha vaid näiliselt, kuna pildi pind ise on kahemõõtmeline. Skulptuuris sellist probleemi ei ole. Graafikas ja maalikunstis aga tuleb vormi edasi anda tinglikult (Juske, 1991). Õpilastele tuleb selgitada, et realistlik joonistamine ei ole midagi muud, kui nähtu kopeerimine. Ka kuulsad meisterkunstnikud kopeerisid/kopeerivad, nii õpitaksegi joonistama (Edwards, 2012).

Üks olulisi kunstnikke, kes oli nõ teerajajaks nähtu kopeerimisele, oli Renessansi kunstnik Filippo Brunelleschi, kes avastas paralleelsete sirgete koondumise punkti (Arcas, 2007) ning kujutas lineaarset perspektiivi nii kunstis kui kujunduses (Edwards, 2012; Gelb, 2003). Ning Leon Batista Alberti leidis, et on väga lihtne joonistada linnavaateid oma aknale (joonistades otse klaasile seda, mida nägi klaasi taga). Oluline on märkida ka saksa kunstnikku Albrecht Dürerit, kes inspireerituna Alberti raamatutest ja maalidest ning Leonardo da Vinci hilisematest sel teemal kirjutistest, kasutas nõ pildiplaani (puidust raam, millele oli tõmmatud nõõridest ruudustik) (Edwards, 2012) ja et vaatepunkt töö käigus ei muutuks, kasutas ta väikest vaateava (Arcas, 2007). See aitas kunstnikul kujutada perspektiivi ning kopeerida vaadeldavat. Sellest omakorda inspireerituna kasutas (ja tegi edasiarendusi) Vincent van Gogh ning paljud paljud teised kunstnikud. Nad kõik õppisid joonistama ja kujutama perspektiivi nähtu kopeerides. Oluline on rõhutada, et kujutama peab vaid seda, mis on nähtav (Edwards, 2012; Juske, 1991), mitte seda, mida teame, kuid ei näe. Laste joonistusi uurinud C. Ricci kasutas selle kohta sõnapaari „intellektuaalne realism“, st et lapsed joonistavad tihti seda, mida nad teavad, st asjade olemust ehk kuidas asjad tegelikult käivad (Juske, 2004). Huvitav on siinkohal märkida, et parema ajukahjustusega inimestel, kes enne traumat valdasid „visuaalset realismi“, kasutasid pärast traumat joonistades „intellektuaalset realismi“ (Juske, 2004).

Et realistlikult joonistada oleks kergem, on vaja õpilastele selgitada perspektiivi olemust (Arcas, 2007) ja kujutamist ning vajadusel peab kunstiõpetaja oskama seda ette näidata. Ajaloost tuntuks saanud pildiplaan on praegugi kooliõpilastele suureks abiks ning rohke harjutamisega ja kopeerimisega harjub silm lõpuks vaatama ka ilma pildiplaanita ning osatakse nähtut paremini kujutada (Edwards, 2012).

Kiire eduelamuse saavutamiseks realistliku joonistamise õppimise juures on Betty Edwards välja töötanud mitmeid erineva sisuga ülesandeid, millega vähendatakse vasaku ajupoolkera domineerivat mõju paremale ajupoolkerale. Erinevate teemade juures seletab ta, kuidas antud strateegia töötab. Näiteks tagurpidi joonistuse juures lükatakse vasak (ehk verbaalne) ajupool tahaplaanile, sest liiga keeruline on nimetada pildilt selle osi, kui see on tagurpidi pööratud. Peopesa kontuuride joonistamisega tekivad mitmed imepisesed joonekesed, detailid, mille sees on omakorda detailid. Ka nende nimetamise ja äratundmisega ei saa verbaalne ajupool hakkama ning ta lülitub välja (Edwards, 2012). Õpilane aga õpib vaatlema ja oma tähelepanu koondama. Antud ülesanne on oluline seetõttu, et muudab oluliselt inimese võimet tajuda ning edaspidi oskab ta vaadata kujutatavat teisiti ning tema vaatlemisoskus koos joonistamisoskusega arenevad märgatavalt (Edwards, 2002).

Negatiivse ruumi kujutamise lükatakse vasaku ajupoolkera aktiivsus kõrvale, sest õpilane tegeleb millegagi, mis ei ole objektid ning millele samuti ei saa nimesid panna. Parem poolkera seevastu tegeleb meelsasti tervikuga, nii positiivsete kui negatiivsete aladega (Edwards, 2012). Ülesanne on tähtis, kuna õpilasel kujuneb oskus suunata tähelepanu mitte ainult objektile endale, vaid ka selle ümbrusele, selle suurusele ja kujule. Avastatakse, et joonistades negatiivset ala, ilmub pildile ka automaatselt positiivne kujutis. Edaspidi on õpilasel kergem kujutada objekte rakursi alt ning leida õiget kompositsiooni (Edwards, 2002). Perspektiivi ja proportsiooni ülesannetes on vasak ajupoolkera sunnitud tegelema selliste nähtustega nagu paradoks ja ebamäärasus, mis Edwardsi sõnul analüütilisele vasakule poolele ei meeldi. Seda on rikkalikult perspektiivitöodes, kus on nurga- ja proportsionaalsed ruumilised muutused (Edwards, 2012). Perspektiiviülesanded arendavad vaatlusoskuse mehhanismi (Edwards, 1999). Valguse ja varju heleduse ning tumeduse ülesannetes tegeletakse valguse ja varju vormiga, mis jällegi vasakule ajupoolkerale ei sobi, sest ebamääraseid vorme ei saa nimetada ega klassifitseerida. Antud ülesanded aga on sobivad paremale ajupoolkerale, mis tegeleb ruumilisusega ja kolmedimensionaalsusega, mida tekitavad valgus ja vari (Edwards, 2012). Üldine, terviku (gestalt) nägemise oskus tekib joonistamise kestel ja lõpus. Peamiseks efektiks on parema ajupoolkera ahaa efekt, mis on

nagu tunnustus hoolega kujutatud osadest ja nende suhetest moodustades ühtse terviku (Edwards, 2012). Edwards võrdleb seda „esteetilise vastusena“, ilu õppimisena. See ilmneb siis, kui avastatakse näiteks kujutatava ilu, idee või elegantne probleemilahendus. Üldine kujutamisoskus hoiab inimest edaspidi pidevalt joonistamas (Edwards, 2002).

Edwards väidab veel, et enamus täiskasvanuid on jäänud oma joonistamisoskuses 9- või 10aastase lapse tasemele, mil lapsed soovivad üha rohkem realistlikult joonistada, kuid ei tea, kuidas seda teha. Sellises eas lapsed muutuvad oma praeguste ja varasemate joonistuste suhtes väga kriitiliseks ning hakkavad neid uuesti ja uuesti üle joonistama. Kui aga soovitud tulemust (perfektset kujutist) ei saavutata, loobutakse joonistamast üldse (Edwards, 2012). Veel kirjutab Edwards, et võib juhtuda, et lapse lähimad kaaslased (vanemad või sõbrad) teevad tema joonistuste kohta mõtlematuid märkusi, mis veelgi süvendab taht edasi mitte proovida. Vaid mõned vähesed lapsed avastavad mooduse, kuidas vaadata asju nii nagu kunstnikud seda teevad ja neil ei teki ka seetõttu joonistamisega seoses mingit tõrget. Enamusele lastest ja ka täiskasvanutest tuleb õpetada, kuidas vaadata õigesti, et saavutada realistlik joonistamisoskus, kuidas teha kognitiivset ümberlülitust (Edwards, 2012, Viirpalu, 2017).

Betty Edwardsi kriitika

Betty Edwardsile on osaks saanud ka kriitikat ning on näiteid, kus tema seisukohti ei toetata:

R. Keith Sawyer kirjeldab oma raamatus “Explaining creativity: the science of human innovation” muuhulgas aju funktsioneerimist ning väidab, et Betty Edwardsi teooria põhineb vaid Roger Sperry ja Robert Ornsteini 1970ndatest aastatest pärinevatel teooriatel (Sawyer, 2012). Nimelt ilmnes Sperry ja Ornsteini uurimustest, lisaks muule ajufunktsioonide avastustele, et loovus asetseb just paremas ajupoolkeras. Seepeale kirjutab Sawyer, et tegelikult on asi palju komplitseeritum. Ta väidab küll, et joonistamisel on mõlemal ajupoolkeral oma roll, ja et panused on erinevad (sarnaselt eelmiste uurijatega, kus vasak ajupool märkab rohkem detaile ja parem tervikut), kuid näiteks muusika teemalises uuringus ilmnes, et ilma treeninguta inimesel on muusika kuulamise ajal küll parem ajupoolkera aktiivsem, kuid treenitud inimesel on aktiivsed mõlemad ajupoolkerad. Ta toetab nende uurijate mõtet, et on liiga lihtsameelne omistada mõnd loovusvaldkonda just kummalegi ajupoolkerale, nagu nt Edwards seda teeb (Sawyer, 2012). Mõlemad ajupoolkerad tegelevad

erinevate loovusvaldkondadega (Sawyer, 2012; York, 2004) ning mida suuremad on valdkonnaülesed teadmised, seda suurem on ajupookerade koostöö (Sawyer, 2012). George K. York toob oma artiklis *The Cerebral Localization of Creativity* välja tööga, et kuigi Betty Edwards toetub ideele nagu kogu kunstitegevus oleks mitte domineeriva ajupoolkera funktsiooniks, siis tegelikult ei ilmne sellised vaimsed tegevused ühes kindlas ajupoolkeras, ning väita nagu asuks loovus või üldse kunstilised kriteeriumid ühes või teises ajupoolkeras, on oma olemuselt võimatu (York, 2004).

Pisut kriitikat lisab ka professor Michael Corballis Aucklandi Ülikoolist, kes arvab, et ajule viitamine annab igasugustele kahtlustele teadusliku usutavuse ja seda võib pidada õiguspäraseks jõuks. Probleemid tekivad siis, kui müütidest saavad dogmad, ja kui dogmad annavad šarlatanidele ja valeprohvetitele rahalised võimalused (Taylor, 2009).

Kuid kuna õpimotivatsiooni üheks peamiseks allikaks on eduelamus (Salumaa & Talvik, 2009) ja seda Edwardsi teooria igatahes võimaldab, siis seepärast on tema meetoodika ka ilma pseudoteadusetagi efektiivne (Taylor, 2009).

Et joonistamises saavutada üha rohkem edu ja käelist kindlust, siis pakub Betty Edwards omalt poolt väikese triki ehk “kahe minuti ime”, nagu ta seda nimetab:

„Hoi oma joonistusplakk käepäraselt mugavas kohas koos pliiatsi ja teritajaga. Istu korraks, võta joonistusplakk kätte ning ütle endale: „Ma tegelikult ei hakka joonistama, vaid keeran ette lehekülje järgmise ülesandega.“ Siis astu järgmine samm: „Ma tegelikult ei hakka joonistama, vaid lihtsalt võtan pliiatsi ning teen mõned jooned selle joonistuse alustamiseks.“ Siis, „Ma tegelikult ei hakka joonistama, vaid teen lihtsalt mõned selle joonistuse kontuurid...“ ja nii edasi. Varsti avastad end koos lõpetatud joonistusega ilma, et oleks aja möödumist tähele pannud.“ (Edwards, 2002, lk 8)

Joonistamine kindlakäeliselt, ilma kahtluseta loob inimese ajus uusi ühendusi ning see võib üldise mõtlemise koha pealt edaspidises elus kasulik olla. Teisiti vaatamine tähendab oma aju kasutamist teistmoodi (Edwards, 2012). Chamberlain ja Wagemans (2016) ütlevad, et kunstitehnilised oskused tekitavad visuaalse maailma jaoks paindliku vaatenurga, mis tähendab võimet näha mitmesuguseid tõlgendusi ka teiste töös (millega lisandub kõrgem esteetiline väärtus) ja mitmesuguseid tähendusi sissetuleval sensoorsel ja kontseptuaalsel informatsioonil. Sellest järeldub, et vaatluse järgi joonistamine võib olla aken loovasse mõtlemisse (Chamberlain & Wagemans, 2016).

Tänapäeva kunstiõpetuse paradoks seisneb aga selles, et paljud kunstiõpetajad on ise samast süsteemist välja kasvanud, kus joonistamisoskusi peaaegu ei õpetatudki ning seetõttu ei oska nad ise piisavalt hästi joonistada, et seda protsessi õpilastele demonstreerida (Edwards, 2012).

Aju vasak ja parem poolkera

Ajupoolkerad on väliselt üsna sarnased, kuigi nende talitlus on erinev ning erinevad on ka neile omistatud ülesanded (Uljas & Rumberg, 2002).

Mitmed uuringud on näidanud, et aju poolkerad töötavad koos kui üks tervik, kuid nad on nii ehituselt kui funktsioonilt erinevad, farmakoloogiliselt ja keemiliselt asümmeetrilised (Doidge, 2014; Eagleman, 2016; McGilchrist, 2012; Sawyer, 2012; Wright & Gynn, 2014). Nad on erinevad nii neuronite arvu poolest, närvirakkude suuruse poolest ja dendriitide hargnevuse ulatuse poolest.

Parem ajupoolkera on pikem, laiem, tavaliselt suurem ja ka raskem kui vasak poolkera. Seal on dendriitiline kattuvus suurem, mis on paremaks vastastikuse sidumise mehhanismiks võrreldes vasaku poolkeraga. Samuti on teada, et paremas poolkeras on rohkem valgeainet, mis on ülekande hõlbustajateks ajupiirkondade vahel. Neurokeemiliselt on mõlemad poolkerad erinevad oma tundlikkusega hormoonidele (näiteks parem poolkera on testosteroonile tundlikum) ja farmakoloogilistele ainetele ja nad on sõltuvad enamasti erinevatele neurotransmitteritele (vasak poolkera on rohkem sõltuv dopamiinist, parem rohkem noradrenaliinist). (McGilchrist, 2012) Sellest lähtuvalt on kummalgi ajupoolkeral tähelepanuväärselt erinevad psüühilised, tunnetuslikud ja tajuga seotud omadused (McGilchrist, 2012; Wright & Gynn, 2014).

Aju poolkerade asümmeetriast hakati täpsemalt rääkima juba 19. sajandi keskel (kuigi kreeka arstid teadsid juba 3. saj emal, et parem ajupoolkera on spetsialiseerunud tajule ja vasak mõistmisele) ning sellest ajast on levinud mitmeid tänapäevani kinnistunud erinevaid arusaamu poolkerade funktsioonidest ning olulisusest. Näiteks usuti, et vasak ajupoolkera ja parem ajupoolkera omavad isikuomadusi ning inimestel domineerib kas üks või teine. 70-ndatel aastatel arvati, et vasak aju on nagu ratsionaalne mõistus, parem aju seevastu loov mõistus. Sellisele siiani laialt levinud teooriale ei ole mingeid teaduslikke tõendeid (Sawyer, 2012). Küll aga leidub endiselt ajakirjanduses palju teste ja küsimusi, et lugejad saaksid välja

uurida, kumb ajupoolkera neid juhib. Näiteks CV keskus pakub võimaluse seda teada saada testi näol (cvkeskus.ee), samas on ka võimalik leida selle teemalisi artikleid (nt Traks, 2013).

Kui seni oli enamlevinud arusaam, et aju vasak poolkeral on oluliselt tähtsam roll, kui paremal, siis nüüdseks ei saa nimetatud „dogmas“ enam nii kindel olla (McGilchrist, 2012). Aju ja selle funktsioonide teemal põhjalikult arutlenud Iain McGilchrist loetleb mitmeid ülesandeid, mida omistatakse mõlemale ajupooltele. Väga lühidalt ja üldiselt võiks öelda, et vasaku poole funktsioonideks loetakse sellised loogilised kontseptsioonid nagu aeg, kõne, järgnevused, matemaatika ja lugemine. Parema poole funktsiooniks on loovus, mustrid, ruumitaju, nägude äratundmine, muusika ja mitteverbaalne kommunikatsioon (Doidge, 2014; McGilchrist, 2012; Sawyer, 2012; Uljas & Rumberg, 2002). Ning, et aju vasaku poole funktsiooniks on märgata rohkem detaile ning parema funktsiooniks on aduda tervikut (McGilchrist, 2012; Sawyer, 2012). Seda selgitab McGilchrist erineva tähelepanuga:

„Selle tagajärjeks on, et parem poolkera näeb asju tervikuna, ja kontekstis, kus vasak poolkera näeb asju kontekstist välja võetuna ja eraldi osadena, ja millest rekonstrueerib “terviku”: midagi väga erinevat.“ (McGilchrist, 2012, lk 27, 28).

Lihtsustatult võib väita, et tegemist on erinevustega info töötlemise viisis: parem poolkera töötleb infot sünteetiliselt ja vasak analüütiliselt (Uljas & Rumberg, 2002).

Ajupoolkerade funktsioone visualiseerib järgmine tabel:

Tabel 3. Vasaku ja parema ajupoolkera funktsioonid (Edwards, 2012).

VASAK	PAREM
Verbaalne – kasutab nimetamiseks, kirjeldamiseks ja defineerimiseks sõnu.	Mitteverbaalne – kasutab mittesõnalist kognitsiooni.
Analüütiline – mõtleb asju välja samm-sammult, osa-osalt.	Sünteetiline – paneb asju kokku, et moodustada uusi tervikuid.
Sümboliline – kasutab millegi tähistamiseks sümboleid.	Tegelik – suhtub asjadesse nagu nad on antud hetkel.
Abstraktne – võtab väikese osa infost ja kasutab seda terviku esindamiseks.	Analoogiline – näeb asjade sarnasust, mõistab metafoorilisi suhteid.

Ajaline – hoiab kinni ajast, järgnevusest – üks asi teise järel, teeb esimesi asju kõigepealt, teisi teiseks jne.	Mitteajaline – ei tunnetata aega.
Ratsionaalne – teeb järeldusi faktide ja põhjenduste alusel.	Ebaratsionaalne – ei vaja faktide ja põhjenduste baasi.
Loogiline – teeb loogikale toetuvaid järeldusi, üks asi järgneb teisele loogilises korras.	Intuitiivne – teeb intuitsiooni järgi, põhineb ebatäielikel mudelitel, eeskujudel, tunnetel, visuaalsetel kujunditel.
Lineaarne – ideed omavahel seotud, üks viib otse teiseni, viib konvergentse järelduseni.	Terviklik – näeb kogu asju korraga, tajub üldisi mudeleid, mustreid, struktuure, jõuab divergentse järelduseni.

Huvitav on kindlasti ka väide, et parema ajupoolkera funktsioonideks võib lugeda kõrgelt arenenud intuitsiooni, telepaatiat, vahetut teadmist ning täiesti erinevat minataju (Wright & Gynn, 2014). Üheks eelarvamuseks on veel see, et verbaalne analüüs (mis oleks justkui vasaku poolkera funktsiooniks) halvendab intuitiivset loomingut ja arusaamist (mis oleks nagu parema poolkera funktsioon) (Arnheim, 1974). Nüüdseks on täheldatud, et täiesti üks-ühele kõike võtta ei saa ning et nii vasak kui parem ajupoolkera tegelevad mõlemad selliste aladega nagu sõnad ja pildid, kuid erinevalt (McGilchrist, 2012; Sawyer, 2012). Ehkki mõlemad ajupoolkerad on erinevate tegevuste ajal samaaegselt aktiveeritud ja teevad omavahel koostööd, näib uuringutest, et mõlemad ajupoolkerad lahendavad sama ülesannet erinevate strateegiate abil. A. Juske märgib, et kuigi ruumiline joonistamine on parema ajupoolkera funktsiooniks, siis neurofüsioloogide avastusena ilmnes nimetatud ajupoolkera kahjustusega inimestel joonistamisoskuse degenerereerumine, kuid vasaku ajupoolkera kahjustustega inimestel seda nähtust ei esinenud, pigem hakati rohkem illusoorset ruumisügavust ja perspektiivi rõhutama (Juske, 2004). Aju sensorid on nagu vahendid, mida võib sisse ja välja lülitada ning aju ise otsib teiste meeltega signaale ristkontrollides mustreid (Eagleman, 2016). Aju eri piirkondadele omistatakse küll erinevaid funktsioone ja ülesandeid, kuid neid viiakse täide teiste ajupiirkondade talitlusega koostöös (Uljas & Rumberg, 2002) ja normina töötavad vasak ja parem ajupoolkera „käsikäes“ (Juske, 2004). Mida aga Wright ja Gynn, Edwards kui ka McGilchrist tahavad öelda, on see, et inimkonna arengu jooksul on teadmata põhjustel vasak ajupoolkera muutunud üha domineerivamaks tajuprotsessides (Corballis, 2010) ning et vasak ajupoolkera hoiab paremat kammitsas (Edwards, 2012; McGilchrist, 2012; Wright & Gynn, 2014), ja seda mitte paremate oskuste omamise tõttu

(Wright & Gynn, 2014). Parema ajupoolkera potentsiaal saab avalduda vaid siis, kui vasak ajupoolkera kuidagi takerdub (Doidge, 2014).

Arvamused, kuidas selle teadmiselega edasi minna, on nimetatud autoritel erinevad. Näiteks võib tuua sellise mõtte: Et saada toimima kogu meie teadvussüsteem, pakuvad Wright ja Gynn lahenduseks välja meditatsiooni, uneaja vähendamise ja bioaktiivsed lisaained. Need oleksid meetodid, mis oleksid hõlpsasti kasutatavad (Wright & Gynn, 2014). Betty Edwards aga soovib kunstiopetajana õppida ümberlülitumist – vasaku ajupoolkera töörežiimilt (L-mode) parema ajupoolkera töörežiimile (R-mode) (Edwards, 1999, 2012). Ta märgib, et vasaku ajupoolkera vaigistamisega võib seletada nähtust, kuidas sellised praktikad nagu meditatsioon, ainete manustamine, paastumine ja laulmine, mis on mõeldud teadvusseisundi muutmiseks toimivad (Wright & Gynn, 2014). Samas annab ta ka näpunäiteid, kuidas selliselt toimides omandada terviklik vaatlusoskus, tagada õpilastes eduelamus ja säilitada õpimotivatsioon (Edwards, 2012).

Betty Edwardsi metoodika rakendamine põhikoolis ja gümnaasiumis.

Betty Edwardsi metoodika sobib põhikoolis ja gümnaasiumis rakendamiseks õppeaasta esimesel veerandil, kuna ülesannetega omandatavad oskused aitavad edaspidi õpilasel teistes ülesannetes (ka õppeainetes) paremini toime tulla. Näiteks annab üldine terviku nägemisoskus, suhete ja proportsioonide tundmine kindlustunde nii maalimisel kui skulptuuris. Negatiivsete alade nägemisoskus tuleb kasuks lisaks maalimisele veel kompositsiooni teemat käsitledes, samuti fotograafiaga tegeledes. Tänu valguse ja varju kujutamisoskusele oskab õpilane edaspidi erinevates tehnikates oma mõtteid ja ideid visualiseerida ning paremini analüüsida kunstiloomingut. Õpilasel on edasises õpingus enesekindlus, julgus proovida ja katsetada.

Kui põhikoolis ei ole Betty Edwardsi metoodikat käsitletud, siis inimese kunstilise väljendusoskuse arendamiseks võiks antud teema olla vajalik gümnaasiumiastmes. Eelnimetatud osaoskuste valdamise olulisust lähtuvalt õpilase toimetulekust ja õpimotivatsioonist ei saa vähetähtsaks pidada.

Kunstiõpetajal tuleb ülesandeid valida lähtuvalt laste arengule, nende ealisi iseärasusi arvestades. Antud metoodika on ülesehituselt sarnane tänapäeva õpikäsitlusele, kus uusi teadmisi seostatakse varemõpituga ning arendatakse edasi järgmistes ülesannetes.

Kunstipedagoogile jääb valik ülesannete korratavuse ja raskusastme, samuti uuele teemale ülemineku osas. Ülesannete raskusastet saab muuta valides kopeerimiseks kas keerulisema või lihtsama kompositsiooniga pildi. Digipädevuse arendamiseks võib õpilane internetist (vastavalt teemale) ise pildi otsida.

Ülesanded on mugavad individuaalseks tegevuseks, kuna need on esitletud juhendina. Samas on antud meetod sobilik ka klassikollektiivile, kus saab analüüsida käsitletavate teemade üle.

Betty Edwardsi ülesanded seoses üldpädevustega.

Betty Edwardsi metoodika on tavapärasest üldhariduskooli kunstiõpetusest spetsiifilisem. Joonistamisoskus on erialane oskus, mitte üldoskus, kuid samas arendatakse joonistusülesannetega Põhikooli ja Gümnaasiumi riiklikus õppekavas ära toodud üldpädevusi, selle kujundamisel on oluline osa ka pedagoogil. Õpetaja ülesandeks on sobiliku keskkonna loomine ning õpilaste käitumise ja väärtushinnangute mõjutamine järgmiste pädevuste kaudu.

Kultuuri- ja väärtuspädevus. Betty Edwardsi poolt välja töötatud joonistusülesannetega õpivad õpilased väärtustama kunstiloomingut. Püüdes ise kopeerida kunstnike töid või joonistada natuurist, tekib neil kunsti väärtustamiseks vajalik valdkonna tundmine ja praktiline kogemus. Teemade analüüs erinevate kunstiteoste kaudu ning joonistamine ja selle üle arutlemine aitab teadvustada kunsti kui eneseväljendusvahendit. Samuti õpetab see hindama erinevaid seisukohti ja tähtsustama autoriõigusi.

Enesemääratluspädevus. Õpilasel võib tekkida täiesti uus arusaam oma võimetest ja sellega arendatakse eneseanalüüsi oskust - kogemus sellest, et midagi, mida peeti enne võimatuks, on nüüd võimalik, võib kanduda ka teistesse elualadesse.

Õpipädevus. Kogedes joonistusoskuse kiiret arengut, on võimalik analüüsida oma õppimise protsessi üldisemalt. Areneb usk oma õppimisvõimesse. Õpilase oma õpistiili

väljakujunemiseks ja kasutamiseks sobivad mitmed eriilmelised ülesanded, milles saab rakendada õpitud oskusi, neid proovida ja harjutada.

Suhtluspädevus. Kunstiga seonduvast suhtlemisel, nii kunstiajastustest, -stiilidest või eraldi teostest, kasutatakse nii korrektset eesti keelt kui aineülest sõnavara. Viimast toetavad arutelud ja oma tööde esitlemine. Suhtluspädevuse toetamiseks on joonistamistundides rõhk visuaalse eneseväljenduse kui ühe suhtlusviisi arendamisel.

Ettevõtlikkuspädevus. Õpilasel võib tekkida katsetamise julgus, kui on saanud eduelamus millestki, mis alguses tundus väga keeruline. Läbi positiivsete kogemuste areneb lapse enesetõhususe määratlus ning õpimotivatsioon.

Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiapädevus. Ülesannetes käsitletavate proportsioonide arvestamine ja pildipinna kasutamine nõuavad palju mõõtmist ning võrdlemist reaalsuses oleva objekti ja paberil kujutatud vahel. Probleemide sõnastamine, lahenduste pakkumine ja tulemuste analüüsimine ning valikute põhjendamine on tegevused, millega saab arendada õpilase enesekontrollioskust ning igapäevaelus toimetulekut. Liigitatakse ja võrreldakse kunstimõisteid ning terminoloogias on kasutusel matemaatika- ja tehnoloogiaalane sõnavara.

Tänuõnad

Töö autor tänab Viljandi Gümnaasiumi kunstiõpetajat Monika Mändmaad asjalike näpunäidete ja oskusliku suunamise eest. Eriõnneks on aga abikaasale toetuse, mõistmise ja julgustamise eest.

Kasutatud kirjandus

- Adamson, J. (2002). *Kunstiõpik gümnaasiumile*. Tallinn: Argo
- Arnheim, R. (1974). *Art and visual perceptions*. Monoskop.org. Külastatud aadressil https://monoskop.org/images/e/e7/Arnheim_Rudolf_Art_and_Visual_Perception_1974.pdf
- Bennett, C. (2010). *The confident creative. Drawing to free the hand and mind*. Findhorn Press
- Chamberlain, R. & Wagemans, J. (2016). *The genesis of errors in drawing*. ScienceDirect.com. Külastatud aadressil <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0149763415301986>
- Corballis, M. C. (2010). Handedness and Cerebral Asymmetry: An Evolutionary Perspective. Hugdahl, K & Westerhausen, R. *The Two Halves of the Brain: Information Processing in the Cerebral Hemispheres*. Külastatud aadressil <http://www.brainm.com/software/pubs/brain/Info%20Processing%20in%20the%20Cereb%20Hemispheres.pdf>
- Doidge, N. (2014). *Muutuv aju : teadlaste uuringud ja haigete paranemislood*. Tallinn: Pilgrim
- Eagleman, D. (2016). *Aju: sinu lugu*. Tallinn: Argo
- Edwards, B (1999). *The New Drawing on the Right Side of the Brain*. Jeremy P. Tarcher/Putnam
- Edwards, B. (2012). *Drawing on the Right Side of the Brain: The Definitive, 4th Edition*. Penguin Putnam Inc
- Edwards, B. (2002). *New Drawing on the Right Side of the Brain Workbook*. New York: Jeremy P. Tarcher/Putnam
- Esnar, T. (2004). "Ilus" ja "kole" kunstiõpetuses. *Õpetajate Leht*. Külastatud aadressil <http://haridus.opleht.ee/Arhiiv/092004/lugu6.pdf>
- Gelb, M. (2003). *Avastage endas geenius : kuidas mõelda nagu ajaloo kümme kõige revolutsioonilisemat vaimuhiiglast?* Tallinn: Pegasus
- Guthrie, R. Dale. (2006). *The Nature of Paleolithic Art*. Chicago: University of Chicago Press. Külastatud aadressil <http://press.uchicago.edu/ucp/books/book/chicago/N/bo3534406.html>
- Jakobson, A. (2016). *Lasteaiaõpetajate arvamused koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava valdkonna Kunst sisust ja eesmärkidest*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool

- Juske, A. (1991). *Kunstnik. Ruum. Pilt: Maalikunsti ajaloolise arengu probleeme*. Tallinn: Kunst
- Jusek, A. (2004). *Joonistav laps: onto- ja fülogeneetilised paralleelid*. Tallinn: Eesti Kunstiakadeemia
- Juurak, A. & Pääsuke, T. (2006). Joonistus läheb moodi! II. *Sirp.ee*. Külastatud aadressil <http://www.sirp.ee/s1-artiklid/c6-kunst/joonistus-l-heb-moodi-ii/>
- Kadajas, H-M. (2005). *Õppima õppimine ja õppima õpetamine*. Tallinna Ülikooli Kirjastus
- Kikas, E. (Toim). (2010). *Õppimine ja õpetamine esimeses ja teises kooliastmes*. Tartu: Ecoprint
- Kikas, E. & Toomela, A. (Toim). (2015) *Õppimine ja õpetamine kolmandas kooliastmes: üldpädevused ja nende arendamine*. Tallinn: Eesti Ülikoolide Kirjastus
- Koik, A. (2000). Kui vasak käsi on paremast osavam. Ajad, kui vasakukäelistel lastel üks käsi kinni seoti, on minevik. *Eesti Päevaleht*. Külastatud aadressil <http://epl.delfi.ee/news/melu/kui-vasak-kasi-on-paremast-osavam-ajad-kui-vasakukaelistel-lastel-uks-kasi-kinni-seoti-on-minevik?id=50856345>
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava. (2011). *Riigi Teataja. RT I 2008, 23, 152*. Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/12970917?leiaKehtiv#para21>
- Koosel, S. (2015) *The Renegotiated Self: Social Media's Effects on Identity*. Külastatud aadressil <https://www.artun.ee/the-renegotiated-self-social-medias-effects-on-identity-dissertationes-17/>
- Kraus, B. (2016). *An examination of factors Underlying creativity*. Väitekirj. Külastatud aadressil http://cardinalscholar.bsu.edu/bitstream/handle/123456789/200327/KrausB_2016-3_BODY.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Krull, E. (2000). *Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat*. Tartu Ülikooli Kirjastus
- Kumb ajupoolkera juhib Sinu töid ja tegemisi?* (s.a.). Töölased testid. cv keskus.ee. Külastatud aadressil <https://www.cvkeskus.ee/testid/lateraalsus>
- Linke, U. (1998). *Joonistamine - nägemise kool*. Tallinn: Avita
- McGilchrist, I. (2012). *The Master and His Emissary*. Yale University Press
- Maslow, A. H. (2007). *Motivatsioon ja isiksus*. Tallinn: Mantra Kirjastus
- Põllu, K. (2012). *Igavene tagasitulek: kaljukunstist kogu maailmas*. Tartu: Ilmamaa
- Runco, M. A. (2010). *Creativity : Theories and Themes - Research, Development, and Practice, Elsevier Science & Technology*. Külastatud aadressil <https://ebookcentral-proquest-com.ezproxy.utlib.ut.ee/lib/tartu->

- ebooks/detail.action?docID=283983&query=Creativity+%3A+Theories+and+Themes+-+Research%2C+Development%2C+and+Practice%2C+Elsevier+Science+%26+Technology
- Ruus, V. R., Veisson, M., Leino, M., Ots, L., Pallas, L., Sarv, E. S. ja Veisson, A. (2007). Õpilaste edukus, toimetulek ja heaolu koolis. Kuurme, T. (Toim). *Eesti kool 21. sajandi algul: kool kui arengukeskkond ja õpilaste toimetulek*. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus
- Rünk, O. (1970). *Joonestamise ja joonistamise põhikursus. Õppevahend keskeriõppeasutustele*. Tallinn: Valgus
- Salumaa, T. & Talvik, M. (2009). *Õpitlemuste hindamine koolis*. Kirjastus: Merlecons ja Ko OÜ
- Soans, O. (1975). *Inimese joonistamisest keskkooli kunstiringis. Nõukogude Kool 75*. Digar.ee. Külastatud aadressil https://www.google.ee/search?ei=DLKvWrf4CoTcwALPxaW4Aw&q=n%C3%B5ukogude+kool+75+soans&oq=n%C3%B5ukogude+kool+75+soans&gs_l=psy-ab.3...17312.18709.0.19491.6.6.0.0.0.95.505.6.6.0....0...1c.1.64.psy-ab..0.3.262...33i160k1.0.pmMqZRNtXLQ
- Sawyer, R.K. (2012). *Explaining creativity: the science of human innovation*. Oxford University Press
- Sepp, V. (2010). Andekad õpilased. *Õppimine ja õpetamine esimeses ja teises kooliastmes*. (Toim. Eve Kikas). Tartu : Haridus- ja Teadusministeerium
- Stewart, Edward O. (1999). "Critical Thinking as Predictor of Drawing Ability." *Marilyn Zurmuehlin Working Papers in Art Education 15: 174-182*. Iowa Research Online. Külastatud aadressil <https://ir.uiowa.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1442&context=mzwp>
- Taylor, D.H. (2009). *Modern myths of learning: The creative right brain*. Wordpress.com. Külastatud aadressil <https://donaldhtaylor.wordpress.com/writing/modern-myths-of-learning-the-creative-right-brain/>
- Traks, K. (2013). Oled sa paremal või vasakul pool? *Postimees.ee*. Külastatud aadressil <https://majandus24.postimees.ee/2568580/oled-sa-paremal-voi-vasakul-pool>
- Uljas, J. & Rumberg, T. (2002). *Psühholoogia: gümnaasiumiõpik*. Tallinn: Koolibri
- Unt, I. (2005). *Andekas laps*. Tallinn: Koolibri
- Vahter, E. (2005). *Kunstikasvatus lasteaias*. Kivi, L & Sarapuu, H. (Koost.). *Laps ja lasteaed*. Tartu: Atlex
- Vahter, E. (2014). *Looking for possibilities to improve the visual art teaching in primary school*. Tallinn: Tallinna Ülikool. Külastatud aadressil <http://www.etera.ee/zoom/2039/view?page=115&p=separate&tool=info&view=0,582,2067,2>

252

Viirpalu, P. (2017). *Laste kunst. Kujutava tegevuse arenguetaapid*. Loengukonspekt. Tartu Ülikool, haridusteaduste instituut.

Wright, T. & Gynn, G. (2014). *Vasaku poole varjus. Uurimus inimaju evolutsioonist*. Tallinn: Eesti Transpersonaalne Assotsiatsioon

York, G. K. (2004). The Cerebral Localization of Creativity. Rose, F. C. *Neurology of the Arts: Painting, Music, Literature*. ProQuest Ebook Central. Külastatud aadressil <https://ebookcentral-proquest-com.ezproxy.utlib.ut.ee/lib/tartu-ebooks/reader.action?docID=238321&query=Creativity+and+Neurological+Disease>

Lisa 1. Sõnade seletus ja kasutatavad vahendid

Ülesannetes kasutatavate sõnade seletus

1. **Algühik.** Alustamiseks valitud koht või kujund, millega võrreldakse kompositsioonis esinevaid suhteid ja suurusi.
2. **Negatiivne ala/ruum.** Ala, mis ümbritseb positiivset vormi.
3. **Pildiplaan.** Tugevam kile (võib olla ka raamitud) või (pleksi)klaas formaadiga A4 ning mis on jagatud vertikaalse ja horisontaalse poolitava joonega neljaks ruuduks. Kunstnik joonistab paberile seda, mida näeb pildiplaani taga, nagu oleks tema vaade lamendatud pildiplaanile.
4. **Suhted.** Kunstiteose ja selle osade organiseeritus ja ühendatus. Tavamõistetena perspektiiv ja proportsioon: kaarte ja nurkade vertikaalsed ja horisontaalsed suhted koos omavaheliste suuruste suhetega.

Ülesannetes kasutatavad vahendid

1. Harilik pliiats. Joonistamiseks võib olla pliiatsi tugevustest keskmise tugevusega, nt HB või B, tooni andmiseks võib olla ka pehmem pliiats, nt 2B - 9B (tumedamaks tooniks) või H - 9H (heledamateks toonideks).
2. Kustutuskumm. Valguse välja toomiseks toonitud pinnalt sobib pehmem kustutuskumm, mida saab vajadusel ka teravaks lõigata. Sõe või pastelli jaoks mõeldud kustutuskumm on samuti hea, kuna ei määri ega jäta "purusid".
3. Teritaja või nuga pliiatsi teritamiseks.
4. Kustutatav marker. Sellega joonistatakse kilest/klaasist pildiplaanile.
5. Pabertaskurätid vm, et kustutada markeri jooni.
6. Sõepliiats (keskmise tugevusega). Valguse varju kujutamise ülesannetes.
7. Press-süsi. Kasutatakse paberi toonimiseks.
8. Joonistuspaber.

Lisa 2. Jooned ja kontuurid

Ülesanne „Hoolikas vaatlus“

Vahendid

Joonistuspaperid A4, harilikud pliiatsid, maalriteip paberi kinnitamiseks.

1. Aseta paber lauale ning kinnita see teibiga.
2. Istu selliselt laua taha, et oled küljega või kergelt seljaga paberi poole. Vaata oma vaba kätt (seda, mis ei hoia pliiatsit) ning vali peopesale mugav asend.
3. Nüüd vaadates endiselt kätt, joonista teise käega paberile need kontuurid, mida näed peopesas. Vahepeal ei tohi joonistust vaadata! Pliiatsiga peab liikuma vaid paari millimeetri haaval ja joonistama vaid seda, mida näed.
4. Kui töö on valmis, signeeri see.

Harjutuse põhjendus: Toid vaadates ei tasu otsida neilt reaalselt kujutist oma käest, vaid näha on joonte rägastik. Siiski on need jooned otsesed kujutised peopesast. Miks sellist harjutust teha? Selline puhas kontuuride rägastiku joonistamine lülitab välja vasaku ajupoolkera, tal hakkaks justkui igav. Vasak pool otsib kiireid äratundmisi, nimesid ja kategooriaid, parem aga tajub mõtteliselt terveid konfiguratsioone ja seda, kuidas detailid kokku sobituvad. Usutavasti on see R-moodi teadvuse seisund, tõend, et parem ajupool hakkas tööle, sest vasaku ajupoolkeraga ei saa seda teha. Selline harjutus muudab oluliselt inimese võimet tajuda ning edaspidi oskab ta vaadata kujutatavat teisiti ning tema vaatlemisoskus, ka joonistamisoskus areneb märgatavalt. (Edwards, 2002)

Ülesanne „Picasso joonistus Igor Stravinskyst“

Vahendid

Joonistuspaperid A4, harilikud pliiatsid, maalriteip paberi kinnitamiseks, prinditud pilt, mille järgi hakatakse joonistama (pilte vastavalt õpilaste arvule).

1. Tühi paber kinnitada lauale. Prinditud pilt võtta ette tagurpidi ning katta see teise tühja lehega.
2. Nihuta valget paberit pildi pealt umbes paari sentimeetri jagu allapoole. Joonista puhtale paberile täpselt samasse kohta seda, mida näed prinditud pildilt.
3. Jätka paberi nihutamist pildi pealt ning kopeerimist, kuni jõuad lõpuni. Kui pilt on valmis, signeeri see.

Harjutuse eesmärk: See harjutus on disainitud selleks, et vähendada konflikti parema ja vasaku poole vahel. Siin lülitatakse vasak peaaegu välja, sest tagurpidi pildilt on raske leida äratuntavaid esemeid, mida nimetada. Vasak ajupool on segaduses ja blokeeritud. Selline tagurpidi joonistus on sobiv „töö“ parema ajupoolle jaoks. On imelik, et meil on kergem joonistada, kui pilt on ees tagurpidi. See ongi seletatav sellega, et vasak pool ei saa korralikult töötada, ta ei saa visuaalseid vihjeid, et kategoriseerida ja nimetada. Kuna me ei saa aga oma maailma tagurpidi pöörata, siis joonistama õppimisel on meie peamine ülesanne see, kuidas anda juurdepääs visuaalsele poolele isegi siis, kui asjad on õiget pidi. (Edwards, 2002)

Kui edaspidi on soovi ja aega, oleks abiks, kui veel paar-kolm tagurpidi tööd teha ja kopeerida mingit muud pilti.

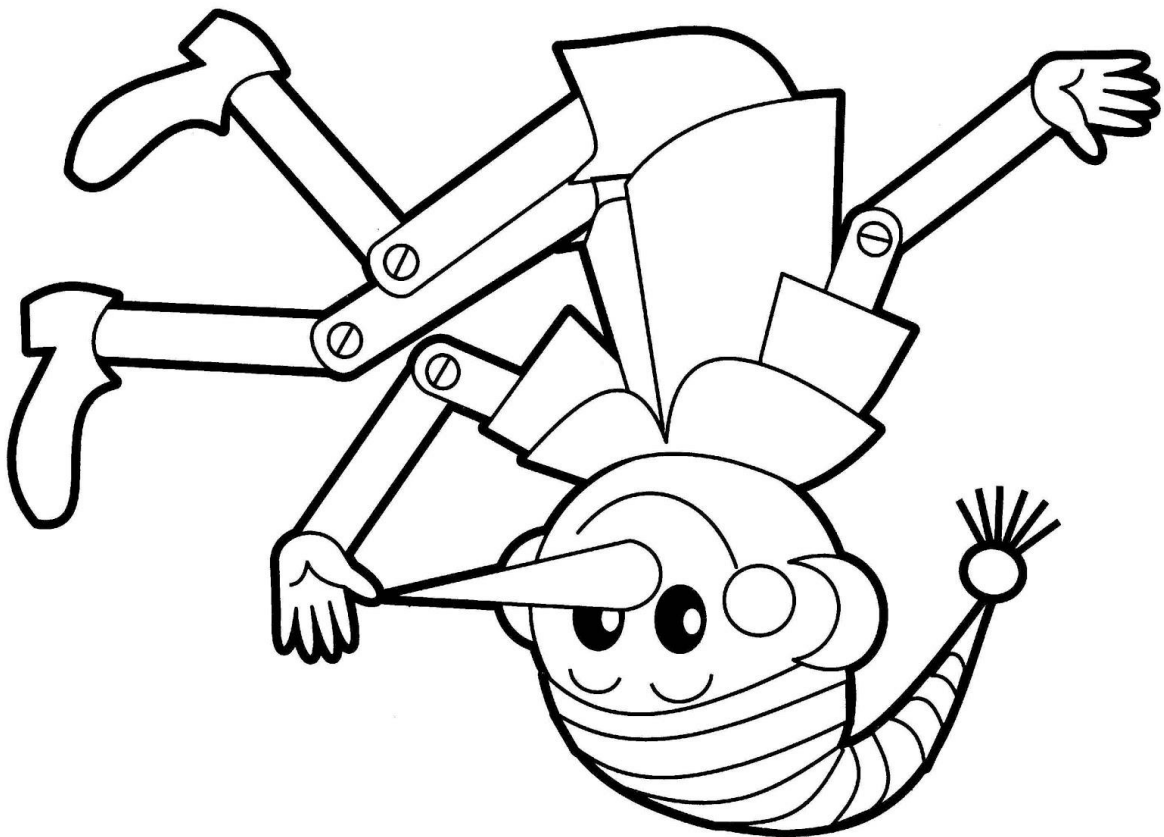
Ülesanne „Tagurpidi joonistus“ (noorematele õpilastele)

Vahendid

Joonistuspaperid A4, harilikud pliiatsid, maalriteip paberi kinnitamiseks, prinditud pilt, mille järgi hakatakse joonistama (pilte vastavalt õpilaste arvule).

Noorematele lastele võib pakkuda joonistamiseks neile tuttavamaid tegelasi. Samuti võib joonistada vaid ainult osa pildist, mitte kogu tervikut.

1. Tühi paber kinnitada lauale. Prinditud pilt võtta ette tagurpidi ning katta see teise tühja lehega.
2. Nihuta valget paberit pildi pealt umbes paari sentimeetri jagu allapoole. Joonista puhtale paberile täpselt samasse kohta seda, mida näed prinditud pildilt.
3. Jätka paberi nihutamist pildi pealt ning kopeerimist, kuni jõuad lõpuni. Kui pilt on valmis, kirjuta sellele oma nimi ja kuupäev.

Ülesanne „Erinevad kunstnikud, erinevad jooned“

Vahendid

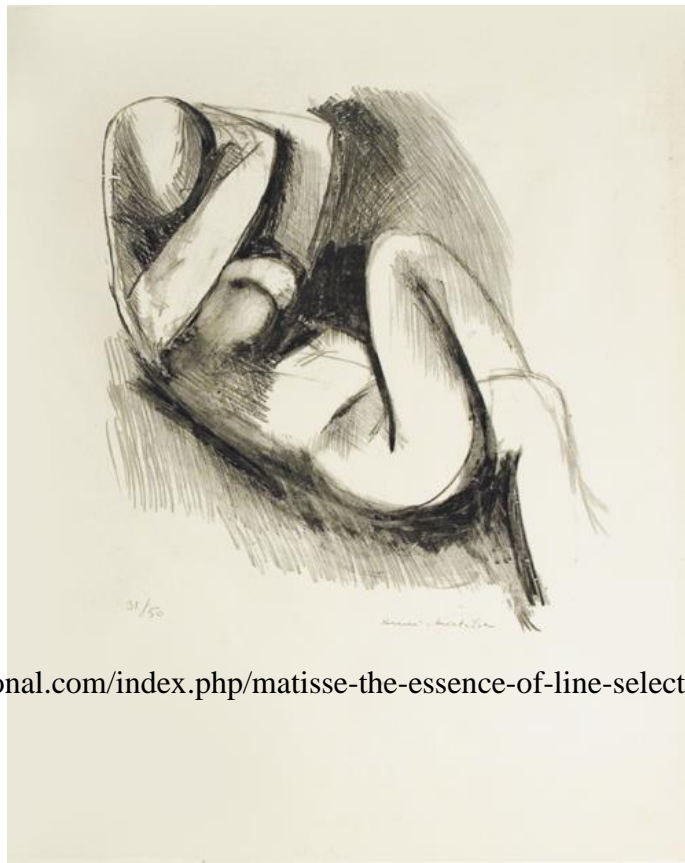
Joonistuspaperid A4, harilikud pliiatsid, maalriteip paberi kinnitamiseks.

Selle ülesande eesmärgiks on erinevate joonte kvaliteedi tunnetus – proovida meisterkunstnike jooni ning seejärel teha enda isiklikud jooned, nii kiired kui aeglased.

Jätkates proovimist, hakkab kujunema õpilase isiklik stiil, mis võib tuleneda indiviidi ajaloost, psühholoogiast, isiksusest, kultuurilisest taustast jne.

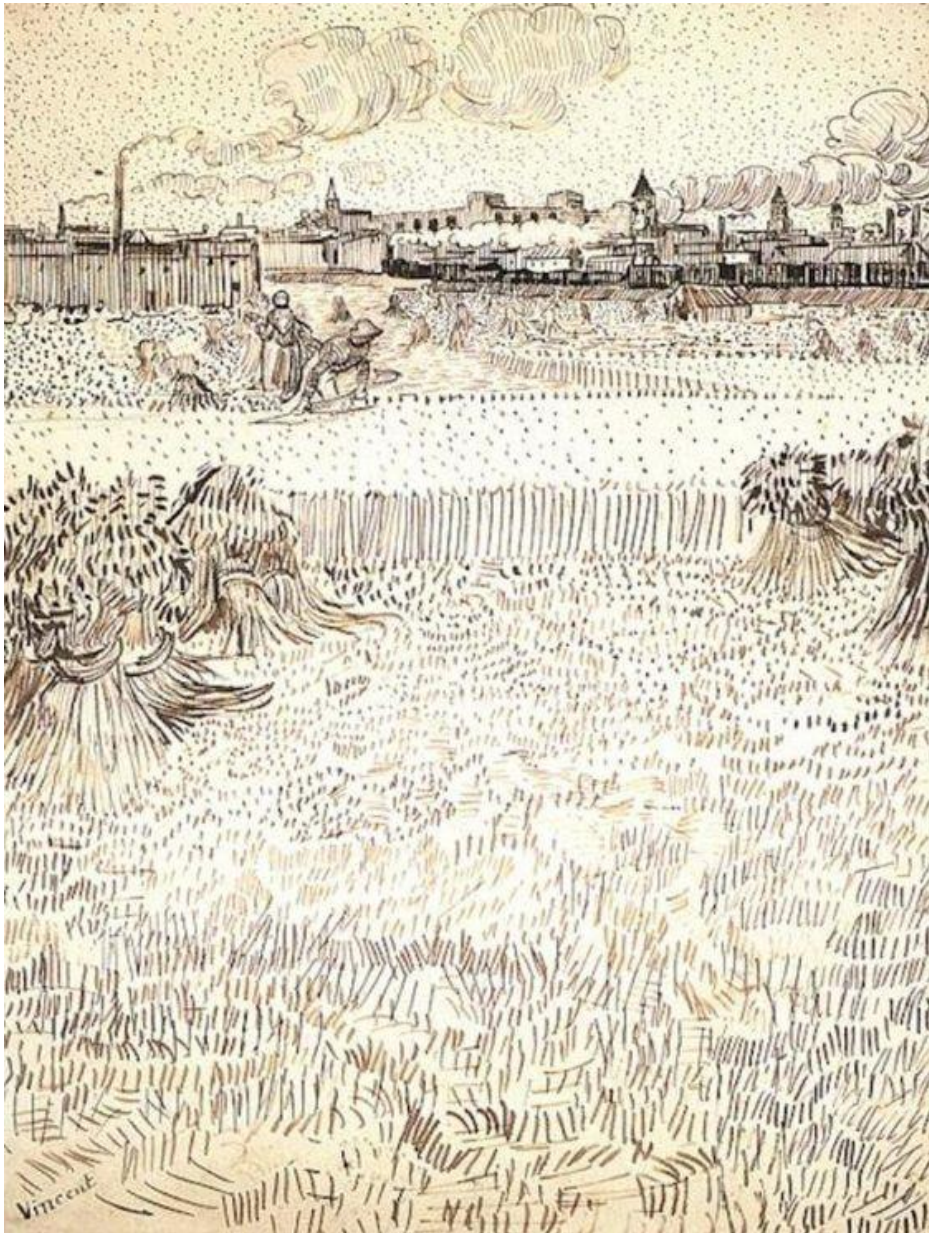
1. Tutvu erinevate kunstnike joonistamisstiilidega ning proovi neid järele teha. Kõigepealt tee väga kiired „Matisse“ jooned. Seejärel tee mõned kiired „Delacroix“ jooned. Järgmiseks tee rahulikult „Van Gogh“ jooned. Eesti kunstnikest võiks esile tuua Aapo Pukk'i tehnika. Vaatle, kui palju või kui vähe on vaja teha pliiatsiga jooni, et edasi anda inimese isiksust.
2. Nüüd proovi teha iseenda jäljed, mõned kiiremad, mõned aeglasemad.
3. Kui lõpetad katsetamise, signeeri oma töö.

1. Henri Matisse

<http://www.studiointernational.com/index.php/matisse-the-essence-of-line-selected-prints-1900-1950>

2. Vincent van Gogh

<https://fineartamerica.com/featured/wheat-field-with-sheaves-and-arles-in-the-background-1888-02-vincent-van-gogh.html>

3. Eugene Delacroix

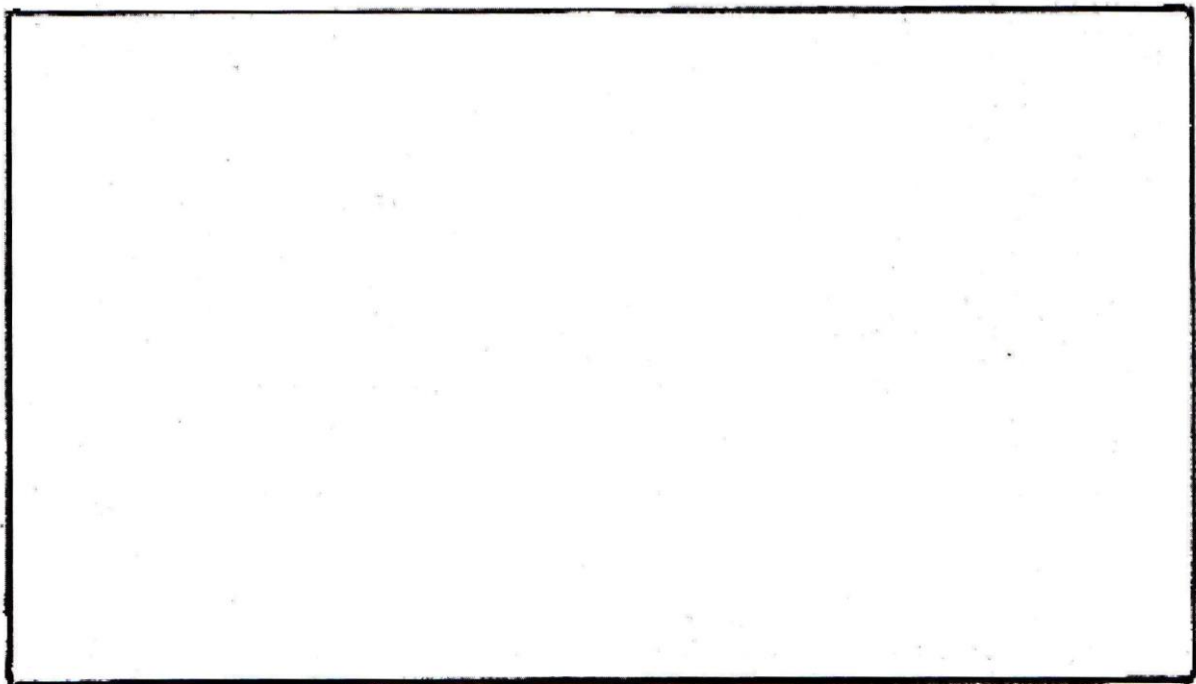
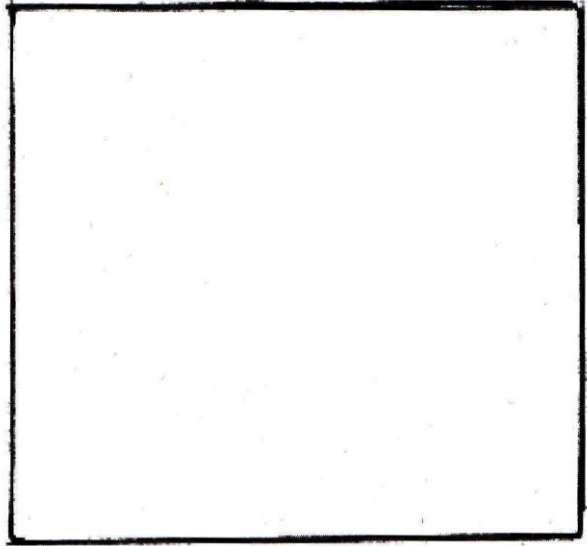
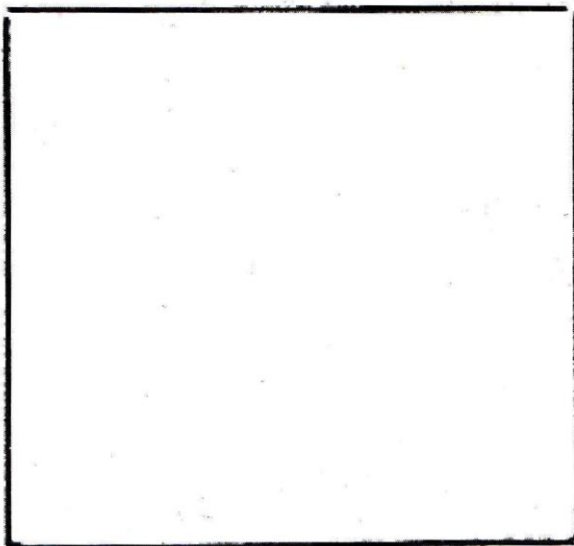
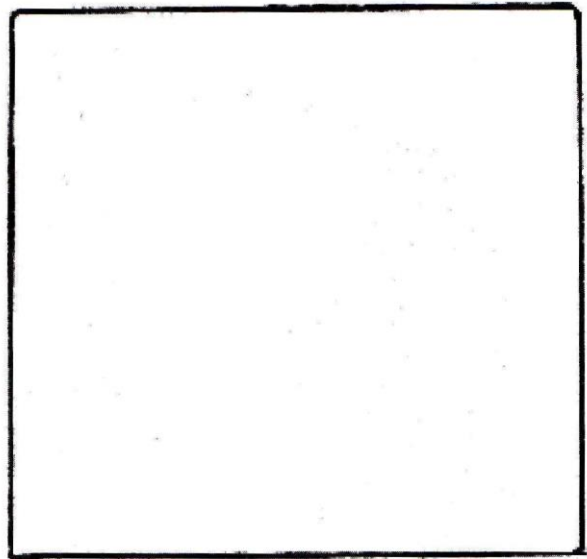
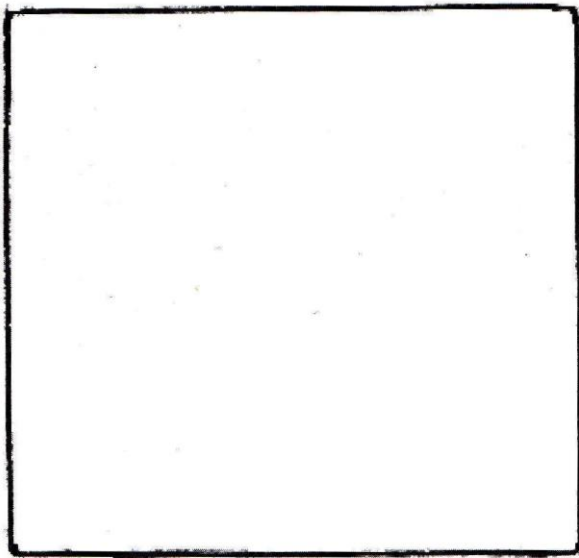

<https://sketchuniverse.files.wordpress.com/2013/10/by-delacroix-sketch-of-a-feline.jpg>

5. Aapo Pukk

<https://aapopukk.com/aapo-pukk-maalides-naen-motteid-mis-alles-ootavad/>

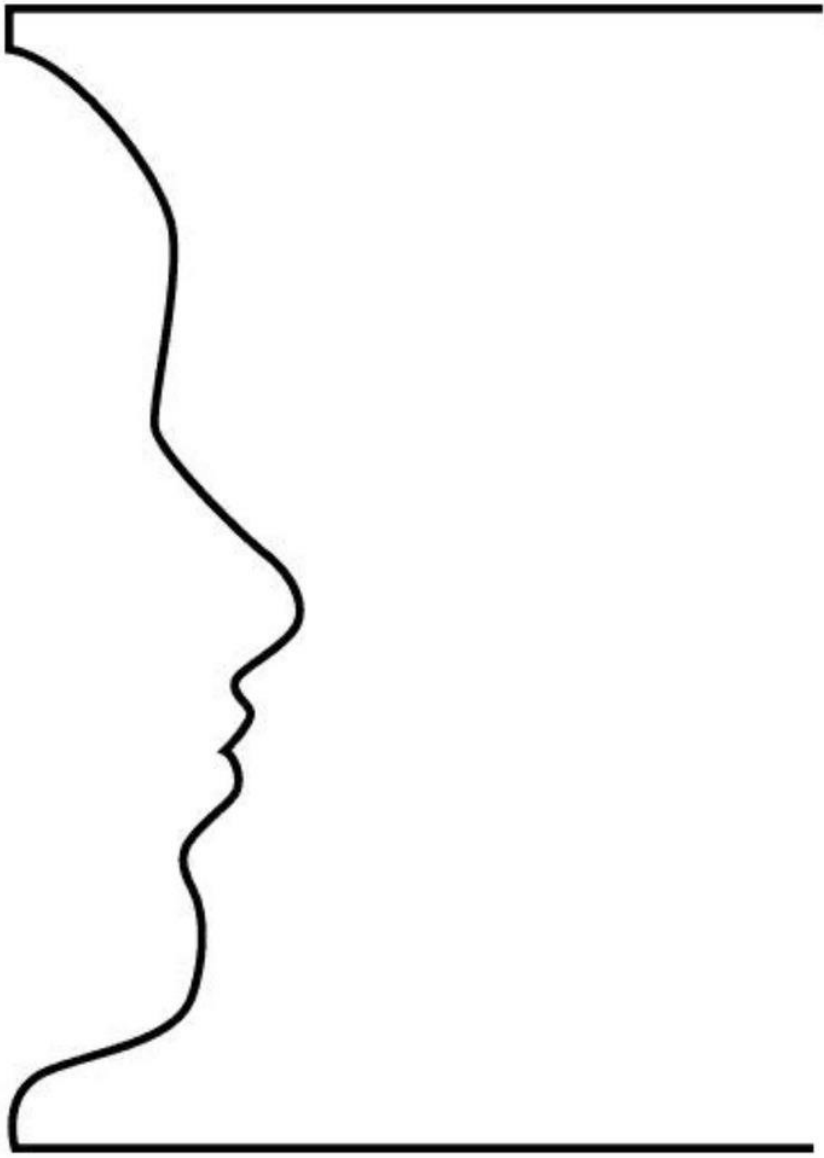
Ülesanne „Vaasi/näo joonistus“

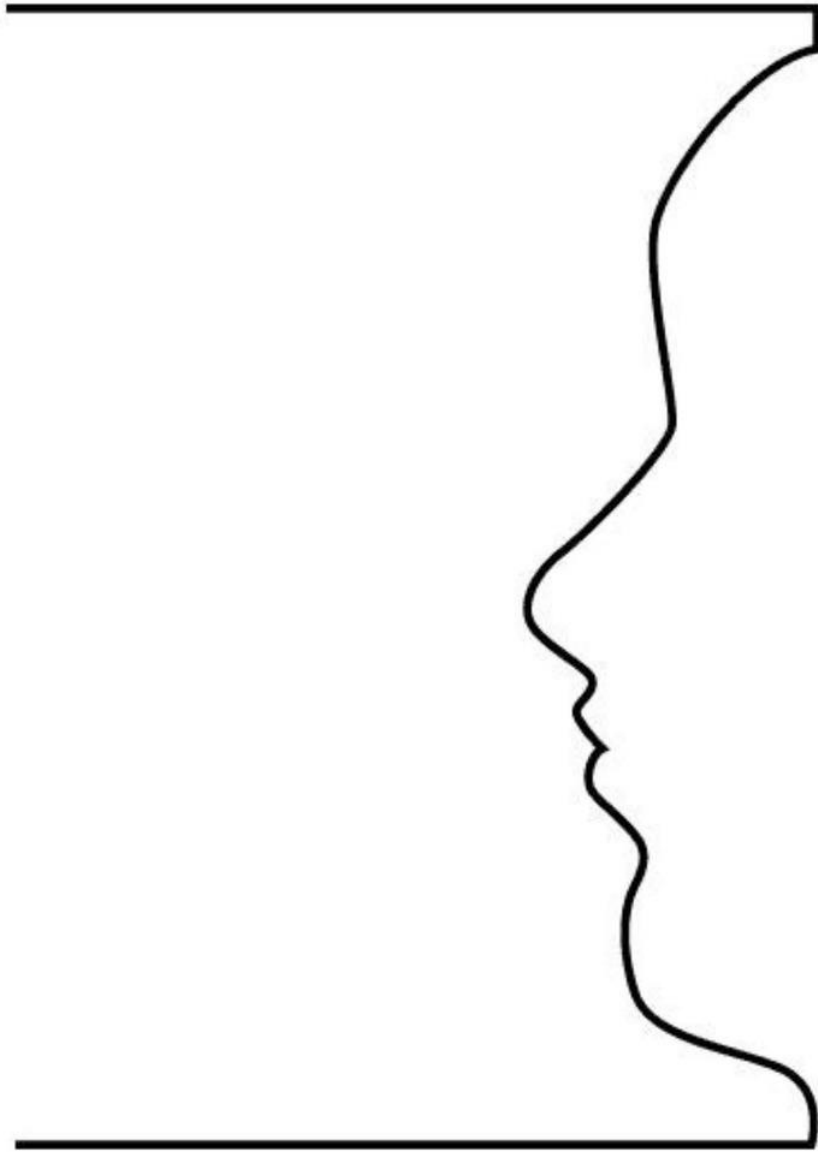
Vahendid

Prinditud pooliku vaasi pilt (võib selle ka ise puhtale paberile joonistada), harilik pliats.

1. Võta paber, millele on prinditud pool vaasi kujutist. Joonista aeglaselt paberil kujutatud vaasi olemasolev kontuur üle. Kuna antud pilti saab vaadata kahte moodi – kas pooliku vaasina või inimese näona, siis joonistamise ajal nimeta näo osad: otsaesine, nina, ülemine huul, alumine huul, lõug ja kael.
2. Nüüd proovi joonistada vaasile teine, puuduolev pool.

Harjutuse põhjendus: Ülesanne on demonstreerimaks kahe ajupoolkera vahel olevat konflikti. Antud harjutusega võib inimesel tekkida tõrge, sest aktiveeriti aju keeleline osa (näoosade nimetamisega). Seejärel on ülesandeks joonistada pildi puuduolev pool, mis on võimalik vaid vaimselt ümberlülitusega verbaalselt tunnetuslikule poolele. Paljude inimeste jaoks ongi see konflikt või segadusetunne selleks ümberlülitamise hetke markeeringuks. (Edwards, 2002) Paremakäelistele on joonistamiseks esimene vaasipilt (vaasi parem pool on puudu), vasakukäelistele teine pilt (vaasi vasak pool on puudu).

Ülesanne „Käejoonistus“ ja „Pinna ettevalmistus“

Antud ülesandes õpib õpilane kasutama pildiplaani ning kujutama objekti rakursi alt (foreshortening ingl k). Pildiplaani kasutamisega avanevad teadmised, kuidas kolmemõõtmelist objekti on võimalik lihtsate joonte abil tasasele pinnale kanda ning kuidas kahemõõtmeline joonistus tundub vaadates kolmemõõtmelisena. (Edwards, 2002)

Vahendid

Joonistuspaperid A4, harilikud pliiatsid, maalriteip paberi kinnitamiseks, pildiplaan (klaas või tugevam kile, millele on tõmmatud klaasi/kile poolitavad jooned), kustutatav marker, markeri kustutamiseks pabertaskurätid.

1. Võta markerilt kork ning hoia seda oma joonistavas käes.
2. Toeta oma teist kätt lauale nii, et peopesa oleks ülespoole suunatud ning sõrmed oleksid kergelt kõverdatud.
3. Aseta pildiplaan poseeriva käe sõrmedele nii, et see oleks tasakaalus.
4. Sulge üks silm. Kujutatavat peab vaatama vaid ühe silmaga, et ei tekiks binokulaarset nägemist (sulgedes ühe silma, tekib vaatajale silme ette kahemõõtmeline pilt, mida on kergem kujutada).
5. Joonista markeriga oma käe kontuurjooned nii, nagu neid näed, mitte ei mõtle, kuidas nad on või mis nad on. Kindlasti ei tohi kätt ega pead liigutada. Tuleb hoida konstantset, muutumatut vaadet. Proovi joonistada nii detailirohkelt, kui võimalik (siin aitab sama keskendumine, mis esimeses, peopesa kontuuride vaatlusülesandes).
6. Peale lõpetamist aseta kile valgele paberile, et oleks joonistus paremini nähtav. Kokkuvõtteks võib öelda, et selline joonistamine ei nõua suurt vaeva, kuid aitab hakkama saada joonistamises ühe väga raske ülesandega: kuidas kujutada inimese kätt keerulises „poosis“ – rakursi alt, ingl.keeles *foreshortening*. Kuidas see nii lihtsalt õnnestus? Tegid, mida treenitud kunstnikud teevad – kopeerisid seda, mida lamedalt pildilt nägid. Ükski teine ülesanne ei kutsu joonistamisõpetuses õpilastes esile rohkem ahhaa efekti, kui see. Siinkohal on oluline rõhutada, et joonistamine ongi nähtu kopeerimine.

Ülesanne „Pinna ettevalmistus.“

Vahendid

Harilik pliiats, kustukumm, joonistuspaper, pabertaskurätt, joonlaud (paberile raami kujutamiseks ja poolitamiseks).

Pinna ettevalmistus tähendab joonistamiseks mõeldud paberi toonimist kas hariliku pliiatsiga või sõega. See on kasulik oskus, sest pakub joonistamiseks mitmeid eeliseid: juba keskmist värvi või tooni, millele saab vajadusel lisada varje (juurde joonistades) või valgust (kustukummiga kustutades); toonitud paberil ei jää mitmekordsed kustutamislõljed väga näha, kuna need toonitakse uuesti üle; ning mõnikord on õpilastel kergem alustada joonistamist, kui nad on juba oma paberit kuidagi töödeldnud.

1. Joonistamiseks mõeldud A4 formaat tuleb jagada neljaks võrdseks osaks ehk poolitada see nii horisontaalselt kui vertikaalselt. Soovitav paberi selle äärtest sissepoole märkida paari sentimeetri kaugusele veel ühed jooned, et tekiks raam.
2. Hariliku pliiatsi otsaga (pigem ümarama otsaga, mitte väga teravaga) tuleb õrnalt varjutada kogu raami sisene ala. Selle ala võib kergelt üle nühkida ka nt kuiva pabertaskurätiga kuni on saavutatud ühtlane, hõbedane toon.
3. Soovi korral võib kustutuskummiga raami/ääred üle käia, samas võib ääred samuti kerge tooni alla jätta.
4. Harjuta kustutamist: tee õrnalt harilikuga jooni ning proovi neid kustutada ning uuesti paberit sellest kohast toonida, et kaoks kustutamislõljed.
5. Paber on nüüd valmis järgmiseks sammuks – oma käe joonistamiseks.

Ülesanne „Käejoonistuse (pildiplaanilt) paberile kandmine“

Vahendid

Pildiplaan, millele on joonistatud eelnevalt käe kontuurid, harilik pliiaats, kustutuskumm, teritaja, kui vaja.

Tajutava pildi joonistamisel kopeerib kunstnik paberile lamendatud pildi reaalsest objektist, mida näeb kas päris pildiplaanilt (kui suleb ühe silma) või kujuteldavalt pildiplaanilt (mida aeg edasi, seda mugavam, on kujutada silme ette kujuteldav pildiplaan).

1. Aseta käe kontuuride joonistusega pildiplaan toonitud paberi kõrvale.
2. Kõigepealt visanda pildiplaanilt käe kontuurid paberile. Alusta märkimist kohast, kus ranne kohtub pildi raamiga. Liigu joone suunas ning kanna joon paberile. Märka joone suunamuutusi, nurki, kraade.
3. Proovi mitte nimetada käe osi. Juhi oma tähelepanu sõrmede ümber olevale alale ja joonista need kujud. Neid kujundeid on lihtne näha ja joonistada, sest mälus ei ole nende kohta sümboleid ega nimesid.
4. Jätkates joonistuse ülekandmist, kontrolli neid punkte, kus kontuur kohtub pildiplaani poolitavate joontega ja raamiga. Seejärel kopeeri kõik nurgad ja kõverad.
5. Järgmiseks etapiks on pildiplaani kõrvale panemine ning oma käe (mida ennegi kasutasid modellina) sammasse asetusse sättimine, milles ta oli algselt.
6. Sule vaate lamedaks tegemiseks üks silm ning vaatle hoolikalt käe igat kontuuri. Meenuta esimest, peopesa kontuuride joonistamisülesannet ning jälgi samasuguse hoolega oma kätt.
7. Kui vaatad kätt poolkinniste silmadega, näed käele langevat valgust ja sellel olevat varju.
8. Kasuta kustutuskummi, et joonistada käele valgus (heledamad kohad) ning pliiaatsiga joonista varjud (tumedamad kohad).
9. Signeeri oma töö.

Lisa 3. Negatiivne ruum

Ülesanne „Lehtede joonistamine negatiivse ruumiga“

Vahendid

Harilik pliiats, teritaja, kustutuskumm, joonistuspaper, kustutatav marker, pildiplaan (kile või klaas), lehtedega taime oks/vars, valge leht, millele asetad oksa.

Antud ülesanne arendab vaatlusoskust ja kontuuride kujutamist ning tutvustab üht tähtsamat joonistusoskust – negatiivse ja positiivse ruumi kujutamist. Oskusel negatiivset ala kujutada on mitmeid plusse: see kergendab keeruliste vaadete joonistamist, eriti rakursi alt joonistamist; tugevdab ja parandab kompositsioonitunnetust; negatiivsetele aladele keskendudes langeb vasak ajupool kõrvale ja nii pääseb esile visuaalne pool.

1. Võta joonistuspaper ning poolita see kergelt nii horisontaalselt kui vertikaalselt.
2. Aseta taime vars valgele paberile ning kata see pildiplaaniga.
3. Selle asemel, et joonistada taime lehti, vaata valget ala, mis jääb lehtede vahele. Keskendu ühele sellisele alale, ning joonista esimene „negatiivne ala“. Seejärel joonista selle kõrval olev ala.
4. Kopeeri kõik valged alad oma joonistuspaperile. Ära lehti üldse joonista, kuid pärast negatiivsete alade joonistamist oled samaaegset ka kujutanud kõik lehed.
5. Kui üks leht katab osaliselt teist, siis ignoreeri seda ja joonista nende ümber tekkinud ala.
6. Nagu käe joonistamise puhulgi tuleb tähele panna kohti, kus joonistuspaperil on poolitavad jooned. Need aitavad orienteeruda.
7. Kui kõik negatiivsed alad on välja joonistatud, siis tulevad need alad toonida pliiatsiga tumedaks (et taime lehed jääksid heledaks).
8. Lehte poolitavad jooned võib soovi korral ära kustutada.
9. Signeeri töö.

Negatiivse ruumi kujutamisel on suur tähtsus. Oskus oma tähelepanu jagada nii positiivsele kui negatiivsele alale, parandab kompositsioonitunnetust ning on silmale kena vaadata (Edwards, 2002)

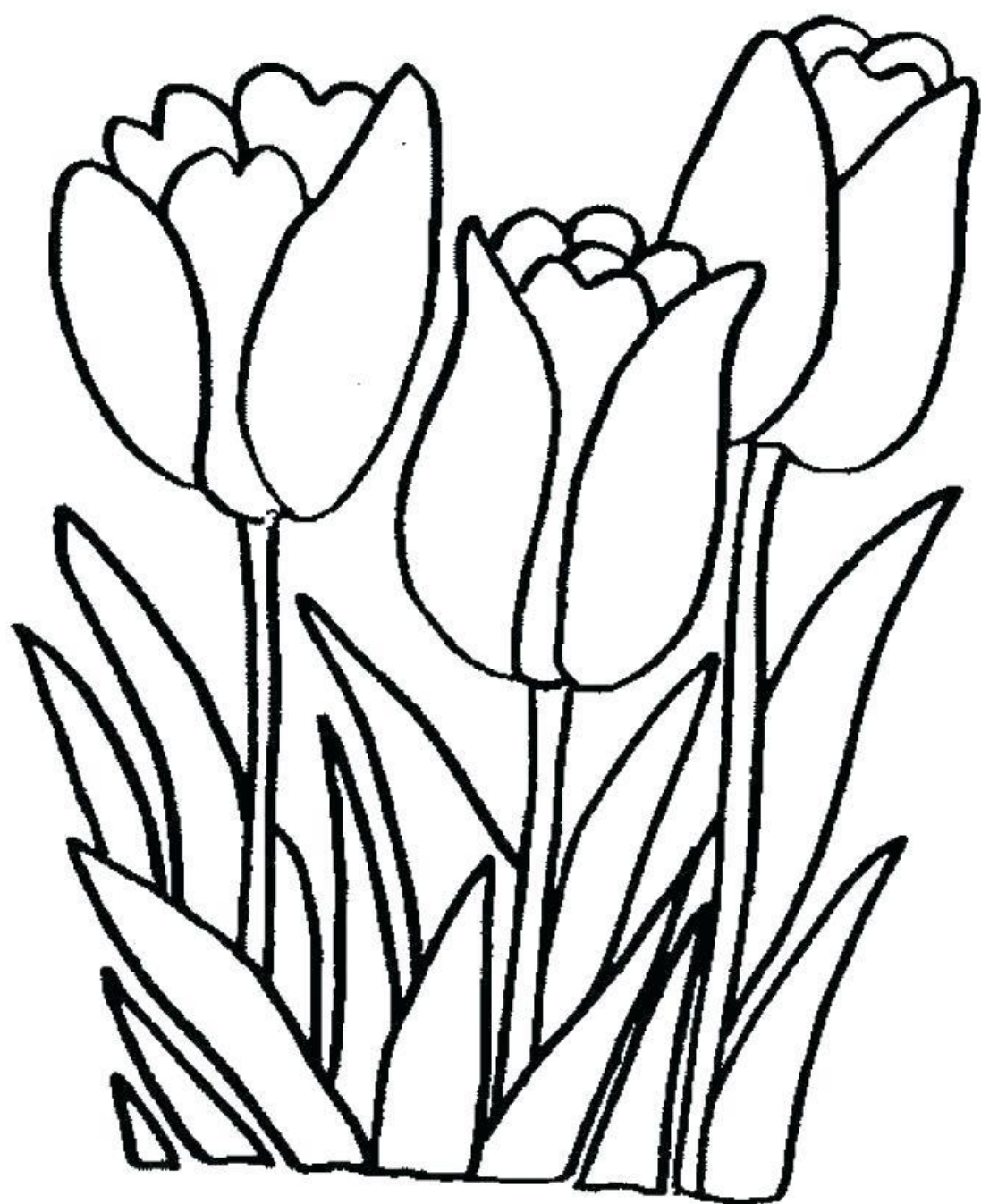
Ülesanne „Joonistamine negatiivse ruumiga“ (noorematele õpilastele)

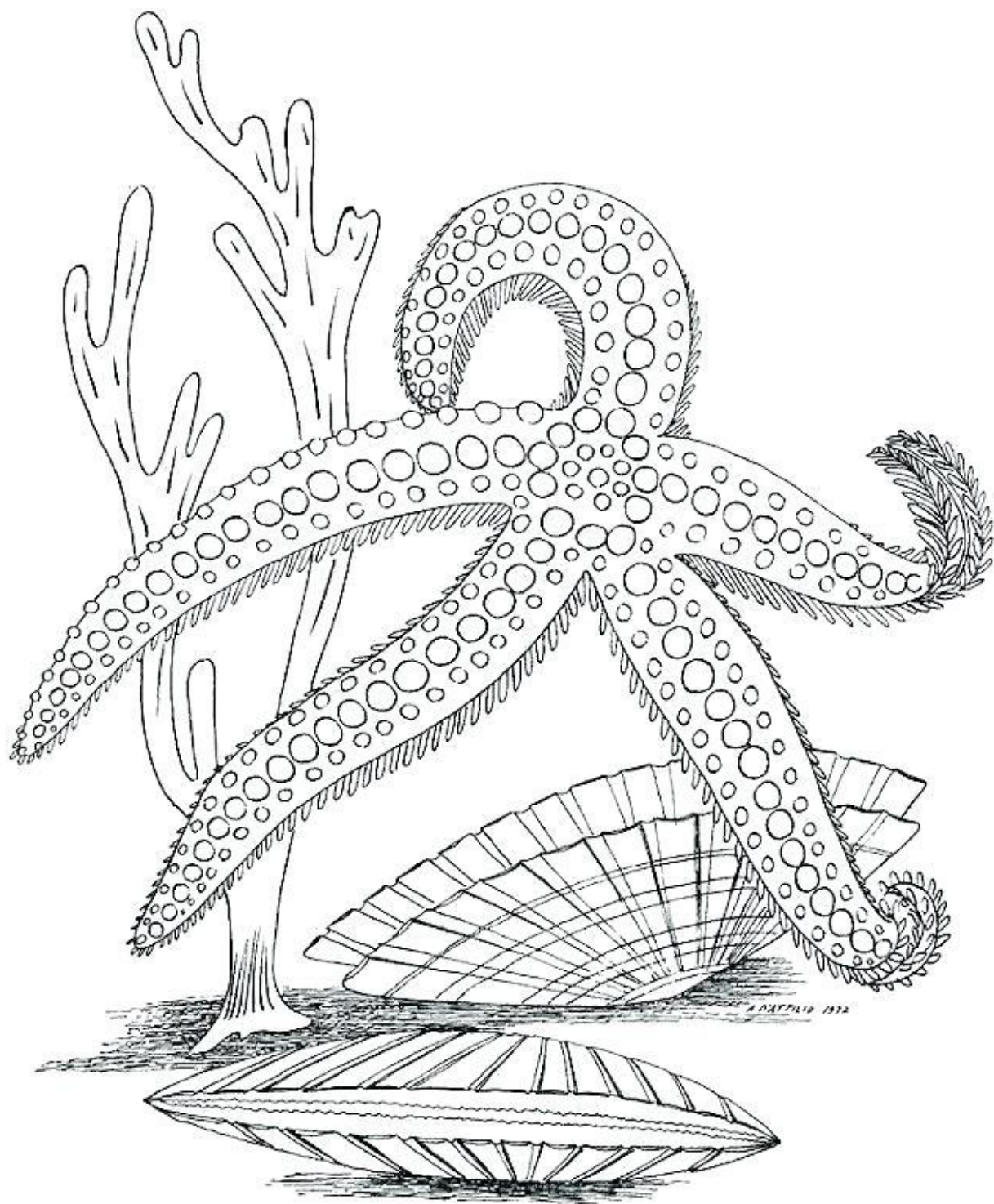
Vahendid

Harilik pliiats, teritaja, kustutuskumm, joonistuspaper, kustutatav marker, pildiplaan (kile või klaas), prinditud pilt, millelt negatiivseid alasid otsida ja kujutada.

Digipädevuse arendamise ülesandena võib õpilane joonistamiseks mõeldud pildi ka ise otsida. Antud ülesanne arendab vaatlusoskust ja kontuuride kujutamist ning tutvustab üht tähtsamat joonistusoskust – negatiivse ja positiivse ruumi kujutamist. Oskusel negatiivset ala kujutada on mitmeid plusse: see kergendab keeruliste vaadete joonistamist, eriti rakursi alt joonistamist; tugevdab ja parandab kompositsioonitunnetust; negatiivsetele aladele keskendudes langeb vasak ajupool kõrvale ja nii pääseb esile visuaalne pool. Negatiivse alaga joonistamist võib proovida ka teiste piltidega lisaks siin toodule.

1. Võta joonistuspaper ning poolita see pliiatsijoonega kergelt nii horisontaalselt kui vertikaalselt.
2. Aseta prinditud pildile pildiplaan, millest paistab pilt läbi.
3. Selle asemel, et joonistada pildil kujutatud lillelehti, vaata valget ala, mis jääb lehtede vahele. Keskendu ühele sellisele alale, ning joonista esimene „negatiivne ala“. Seejärel joonista selle kõrval olev ala.
4. Kopeeri kõik valged alad oma joonistuspaperile. Ära lehti üldse joonista, kuid pärast negatiivsete alade joonistamist oled samaaegset ka kujutanud kõik lehed.
5. Kui üks leht katab osaliselt teist, siis joonista nende lehtede ümber tekkinud ala.
6. Nagu käe joonistamise puhulgi tuleb tähele panna kohti, kus joonistuspaperil on poolitavad jooned. Need aitavad orienteeruda.
7. Kui kõik negatiivsed alad on välja joonistatud, siis tulevad need (lille taust) pliiatsiga tumedaks toonida (et lille lehed jääksid heledaks).
8. Lehte poolitavad jooned võib soovi korral ära kustutada.
9. Kui töö on valmis, siis kirjuta sellele oma nimi ja kuupäev.

Ülesanne „Toolil joonistamine negatiivse ruumiga (tooli pildi järgi)“

Vahendid

Harilik pliiats, teritaja, kustutuskumm, joonistuspaper, pildiplaan, marker, (pinna ettevalmistamiseks süsi või pliiats, paberrätt), foto toolist (võib lõigata ajalehest või kataloogist vms), valge paber.

1. Võta joonistuspaper ning poolita see kergelt nii horisontaalselt kui vertikaalselt (tee abijooned).
2. Valmista joonistuspind ette (vt ülesannet „Pinna ettevalmistus“).
3. Aseta pildiplaan toolipildile (võid nihutada seda, kuni leiad sobiva kompositsiooni).
4. Vaata erinevaid negatiivseid alasid tooli juures. Vali üks, mis oleks hea alustamispunkt ehk Basic Unit (ei ole liiga suur ega väike), sellega võrdled ülejäänud alasid.
5. Joonista markeriga esimene valitud negatiivne ala pildiplaanile.
6. Aseta pildiplaan valgele paberile, et näeksid, mida joonistasid.
7. Kopeeri hariliku pliiatsiga see kujund toonitud joonistuspaperile (horisontaalsed ja vertikaalsed jooned aitavad orienteeruda).
8. Aseta pildiplaan kõrvale ning jätkateiste negatiivsete alade kujutamist paberil, kuni kõik alad on olemas.
9. Kui oled lõpetanud negatiivsete alade kujutamise, kasuta kustutuskummi, et tuua välja kas siis positiivsed või negatiivsed alad.
10. Võid kustutada abijooned (horisontaalsed ja vertikaalsed jooned).

Ülesanne „Spordifotolt negatiivse ala joonistamine“

Vahendid

Harilik pliiats, teritaja, kustukumm, joonistuspaper, kustutatav marker, pildiplaan (kile või klaas), sporditeemaline foto, joonistuspaper

Viis joonistamise osaoskust ilmnevad iga joonistusega olenemata sellest, mida joonistatakse. Nende ülesannete eesmärgist lähtuvalt omandatakse need oskused ükshaaval.

Antud ülesandes on tähelepanu jällegi negatiivsel ruumil, seekord on objektiks sportfiguur. Ülesanne demonstreerib sportfiguuri rakursi alt joonistamise kergust tõstes esile figuuri ümbruses olevad negatiivsete alade kujud/vormid. Ülesandes kasutatakse spordifotot, sest tihti on sportfotodel näha figuure rakursi alt ning nimetatud fotod on joonistamiseks lihtsasti kättesaadavad.

1. Võta joonistuspaper ning poolita see kergelt nii horisontaalselt kui vertikaalselt.
2. Aseta pildiplaan spordifotole (võid nihutada seda kuni leiad sobiva kompositsiooni).
3. Vali alustamiseks keskmise suurusega negatiivne ala, mida kujutada. Vali üks, mis oleks hea alustamispunkt (ei ole liiga suur ega väike) ehk algühik.
4. Joonista markeriga esimene valitud negatiivne ala pildiplaanile.
5. Kanna see kujund üle joonistuspaperile.
6. Jätka teiste negatiivsete alade kujutamist.
7. Soovi korral võib kujutada ka riiete, kiivri jne piirjooni.
8. Võib lisada ka valgust ja varju, kuid negatiivse ruumi kujutamisel on joonistus iseenesest ilus töö.
9. Võid kustutada abijooned (horisontaalsed ja vertikaalsed jooned).

Antud tööd vaadates võib märgata, kui lihtne on joonistada kujutades negatiivseid alasid.

Negatiivsete alade kujutamise järel kujutatakse automaatselt ka keerulisena tundunud positiivsed alad.

Ülesanne „Spordifotolt negatiivse ala joonistamine“ (noorematele õpilastele)

Vahendid

Harilik pliiats, teritaja, kustukumm, joonistuspaper, kustutatav marker, pildiplaan (kile või klaas), sporditeemaline foto, joonistuspaper

Ülesandes kasutatakse spordifotot, sest tihti on sportfotodel näha figuure rakursi alt ning nimetatud fotod on joonistamiseks lihtsasti kättesaadavad.

1. Võta joonistuspaper ning poolita see pliiatsiga kergelt nii horisontaalselt kui vertikaalselt (abijooned).
2. Aseta pildiplaan spordifotole (võid nihutada seda kuni leiad sobiva kompositsiooni).
3. Vali alustamiseks keskmise suurusega negatiivne ala (inimese või objekti taust), mida kujutada. Vali üks, mis oleks hea alustamispunkt (ei ole liiga suur ega väike).
4. Joonista markeriga esimene valitud negatiivne ala pildiplaanile.
5. Kanna see kujund üle joonistuspaperile, abijooned aitavad õiget kohta leida.
6. Jätka teiste negatiivsete alade kujutamist.
7. Soovi korral võib kujutada ka riiete ja spordiriistade piirjooni.
8. Võib lisada ka valgust ja varju, kuid negatiivse ruumi kujutamisel on joonistus iseenesest ilus töö.
9. Võid kustutada abijooned (horisontaalsed ja vertikaalsed jooned).

Ülesanne „Toolii joonistamine“

Vahendid

Harilik pliiaats, teritaja, kustutuskumm, joonistuspaper, kustutatav marker, pildiplaan (kile või klaas), sporditeemaline foto, joonistuspaper, tool.

Joonistades reaalselt tooli, saab kõiki siiani omandatud oskuseid ära kasutada. Esmalt lamendatakse objekt vaadates seda läbi pildiplaani ning et ei tekiks binokulaarset nägemist, suletakse üks silm. Läbi pildiplaani vaatamisega kujutatakse jällegi negatiivsed alad, mis on nii tooli ümber, kui sees.

1. Võta joonistuspaper ning poolita see pliiaatsijoonega kergelt nii horisontaalselt kui vertikaalselt.
2. Säti tool paika.
3. Valmista ette joonistuspind (vt ülesannet „Pinna ettevalmistus“).
4. Hoia pildiplaani oma vaate ees, et valida sobiv kompositsioon. Liiguta pildiplaani edasi-tagasi nagu teeksid toolist fotot. Tool peaks täitma peaaegu kogu pildiplaani, et see kataks suurema osa joonistuspaperist, kui seda joonistada.
5. Vali keskmise suurusega negatiivne ala, mida esimeseks kujutada (algühik) ning joonista markeriga see kujund pildiplaanile.
6. Kasuta harilikku pliiaatsit, et märkida sama kujund toonitud paperile.
7. Joonista selle juurde kõrvalolevad negatiivsed alad.
8. Tööta osade kaupa, pannes pilti kokku nagu puslet.
9. Kui oled lõpetanud negatiivsete alade kujutamise, alusta tööd tooli enesega. Võid kustutada toolile heledamad valguse kohad või lisada tumedamad varju kohad.
10. Astu pildist paar sammu tagasi ning vaata pilti eemalt, tee parandusi, kui vaja.
11. Võid kustutada abijooned (horisontaalsed ja vertikaalsed jooned). Signeeri töö ja märgi sellele kuupäev.

Ülesanne „Käärde joonistamine“

Vahendid

Harilik pliiats, teritaja, kustutuskumm, joonistuspaper, kustutatav marker, pildiplaan (kile või klaas), käärid.

1. Võta joonistuspaper ning poolita see pliiatsijoonega kergelt nii horisontaalselt kui vertikaalselt.
 2. Aseta valitud objekt enda ette, võid pöörata selle ka tagurpidi, kui soovid.
 3. Hoi a pildiplaani objektile ees. Nüüd sule üks silm ja liiguta pildiplaani, kuni leiad sobiva kompositsiooni. Kasuta negatiivset ruumi, et valida endale algühik.
 4. Hoides nüüd ikka ühte silma kinni, ning pildiplaani objektile ees, joonista markeriga alustuskoht (negatiivne ala) pildiplaanile.
 5. Kasutades lehte poolitavaid jooni orientiirina, kanna hariliku pliiatsiga see alustuskoht paberile.
- Nüüd võid pildiplaani kõrvale panna. Joonista ka ülejäänud negatiivsed alad paberile. Pea meeles ühte silma kinni hoida, see aitab vaadeldavat objekti lamedaks muuta ja nii on kergem seda paberil kujutada.
6. Jätka, kuni oled kõik alad ja ka objekti enda joonistanud paberile.
 7. Soovi korral võid kustutada abistavad jooned.
 8. Signeeri töö ning lisa sellele ka kuupäev.

Lisa 4. Suhted ja proportsioonid

Ülesanne “Ukseava joonistamine”

Vahendid

Harilik pliiats, teritaja, kustutuskumm, joonistuspaper, kustutatav marker, pildiplaan (kile või klaas).

Ülesandes harjutatakse kolmandat osaoskust, suhete kujutamist, inglise keeles “sighting”, mis tähendab nii rihtima kui nägema. See koosneb vertikaalsetest ja horisontaalsetest suhetest ning suurustest ja nende omavahelistest suhetest. Nende kohta öeldakse ka perspektiiv ja proportsioon. Selle kujutamine on keeruline, kuid pildiplaaniga on seda lihtsam saavutada. Siin ülesandes kasutatakse pliiatsit mõõtepulgana, nii, nagu kunstnikud seda sajandeid juba teinud on. Harjuta mõõtmist: hoia pliiatsit sirges käes ning kindla mõõte saavutamiseks lukusta küünarnukk, sule üks silm ning aseta pliiatsi nüri ots ukse ülemisse horisontaalsesse otsa ning põial aseta pliiatsile (ukse teise otsa) mõõtes nii ukseava. See mõõde on Sinu algühik, inglise keeles “basic unit”. Nüüd, hoides põialt paigal, keera pliiatsi asend vertikaalseks ning leia ukse laiuse ja pikkuse mõõtude suhe (mitu korda läheb laius pikkusesse). Kanna see suhe joonistusele kasutades pliiatsit mõõtevahendina. Pliiats aitab ka kindlaks määrata suhet (toa)nurkadega. Seda saab harjutada, kui hoida pliiatsit kahe käega võimalikult horisontaalselt, sulgeda üks silm ning võrrelda vaadeldava toa nurki. Suhete kindlaks määramisel peab meeles pidama, et pliiats asetatakse mõõtmisel “kujuteldava” pildiplaani peale, justkui lamedale pinnale. Kindlasti ei saa pliiatsit keerata kalde alla ja “torgata” seda pildiplaanist läbi.

1. Tööpind jäetakse toonimata, võid märkida sellele abistavad jooned.
2. Vali oma joonistusele vaade - avatud uks, mis viib teise ruumi või avatud kapiuks vms.
3. Istu näoga vaate poole, võta pildiplaan ja vali endale sobiv kompositsioon (koht, mida täpselt kujutada).
4. Hoia pildiplaani nii paigal, kui võimalik ning vali oma vaatelt algühik, alustamise koht. Võimalik, et see on ukseava.
5. Kasuta markerit, et antud koht pildiplaanile joonistada.
6. Kanna joonistatud kujund harilikuga paberile.

7. Kasuta pliiatsit mõõtevahendina ning määra kindlaks uksega suhestuvad toanurgad ja seinad. Joonista kõik tähtsad nurgad: ukseava, avatud uks ise, piirid, kus sein kohtub laega ja kus sein kohtub põrandaga. Tasub märgata negatiivseid kohti/alasid, kus vähegi võimalik. Eriti selliste kohtade peal nagu uksealingid, valgustid ja potililled.
8. Kui mingi koht joonistusel ei tundu "õige", siis võid pildiplaaniga uuesti vaadet kontrollida. Vaatle alustuskoha suhet teiste suurustega ja tee parandusi, kui vaja.
9. Kustuta abistavad jooned, kui soovid ning signeeri ja dateeri töö.

Ülesanne “Põlve/jala joonistamine”

Antud ülesandega on võimalik veenda õpilasi enda vaatlusoskuses mitte kahtlema. Nende teadmised suhetest on sügaval mälus ning nähtu aktsepteerimine võtab aega. Kui aga saadakse aru, et nende vaatenurga proportsioonid muudavad joonistuse “õigeks”, siis on juba järgmisel korral kergem antud vaatamisviisiga harjuda. See ongi joonistamise juures kõige tähtsam ülesanne: näha, aktsepteerida, ja joonistada just seda, mida oma vaates näed.

Vahendid

Harilik pliiats, teritaja, kustutuskumm, joonistuspaber, kustutatav marker, pildiplaan (kile või klaas).

1. Tööpind jäetakse toonimata, võid märkida sellele abistavad jooned.
2. Vali oma joonistusele vaade - võta pildiplaan ja vaata oma jalga läbi selle.
3. Kasuta markerit, et joonistada pildiplaanile peamised negatiivsed alad ja kurvid.
4. Kasuta pliiatsit, et joonistus paberile kanda. Kasuta orientiirina abistavaid jooni.
5. Võid asetada pildiplaani enda kõrvale, kust seda oleks hea vaadata. Lõpeta pliiatsijoonistus ja võrdle seda pildiplaani omaga. Kui oled pildile joonistanud ka oma põlve, siis võib tunduda, et jalg tundub võrreldes põlvega väga väike, kuid mõõtmisel tuleb välja, et kõik on õige.
6. Pane tähele ka teiste negatiivsete alade esinemist, näiteks kingapaelad - need näivad väga kaunid, kui on kujutatud negatiivset ala joonistades.
7. Kui soovid, võid kustutada abistavad jooned.
8. Signeeri ja dateeri oma töö.

Ülesanne “Vaikelu raamatuga”

Vahendid

Harilik pliiats, teritaja, kustutuskumm, joonistuspaper, pabertaskurätt, kustutatav marker, pildiplaan (kile või klaas).

Ülesande olulisus seisneb selles, et kuna raamatute kujudega ja välimusega ollakse väga harjunud, siis on raske aktsepteerida nende lauale lahti asetatud asendite ilmega ja sellega, kuidas nad joonistaja vaates eenduvad. Teatud positsioonilt ja nurgast vaadatuna võivad raamatud näida ebaloomulikult pikad või siis lühikesed. Selle ülesande raske osa ongi raamatute joonistamine ootamatute kujudena, nii, nagu need paistavad pildiplaanilt või vaatelt.

1. Võta joonistuspaper ning poolita see pliiatsijoonega kergelt nii horisontaalselt kui vertikaalselt.
2. Valmista joonistuspinde ette ehk tooni see (vt ülesannet „Pinna ettevalmistus“).
3. Istu näoga vaate poole, võta pildiplaan ja vali endale sobiv kompositsioon (koht, mida täpselt kujutada).
4. Kasuta pildiplaani, et valida algühik. See võib olla nii negatiivne ala näiteks kahe raamatu vahel või siis positiivne ala, näiteks üks raamat.
5. Hoia pildiplaani paigal ning joonista sellele markeriga algühik.
6. Kanna algühik hariliku pliiatsiga paberile.
7. Aseta pildiplaan kõrvale ning tööta kujunditest kuni nende kõrval olevate aladeni, nagu joonistades paneksid puslet kokku. Pea meeles ühte silma kinni hoida, et vaadet lamendada.
8. Tee pause, et kontrollida oma joonistust pildiplaanil oleva kujutisega.
9. Järgnevalt otsi valgust ja varju (kissita silmi). Kustuta pildile valgus ning lisa pliiatsiga varjud.
10. Kui oled lõpetanud, võid abijooned töölt kõrvaldada. Signeeri ja dateeri töö.

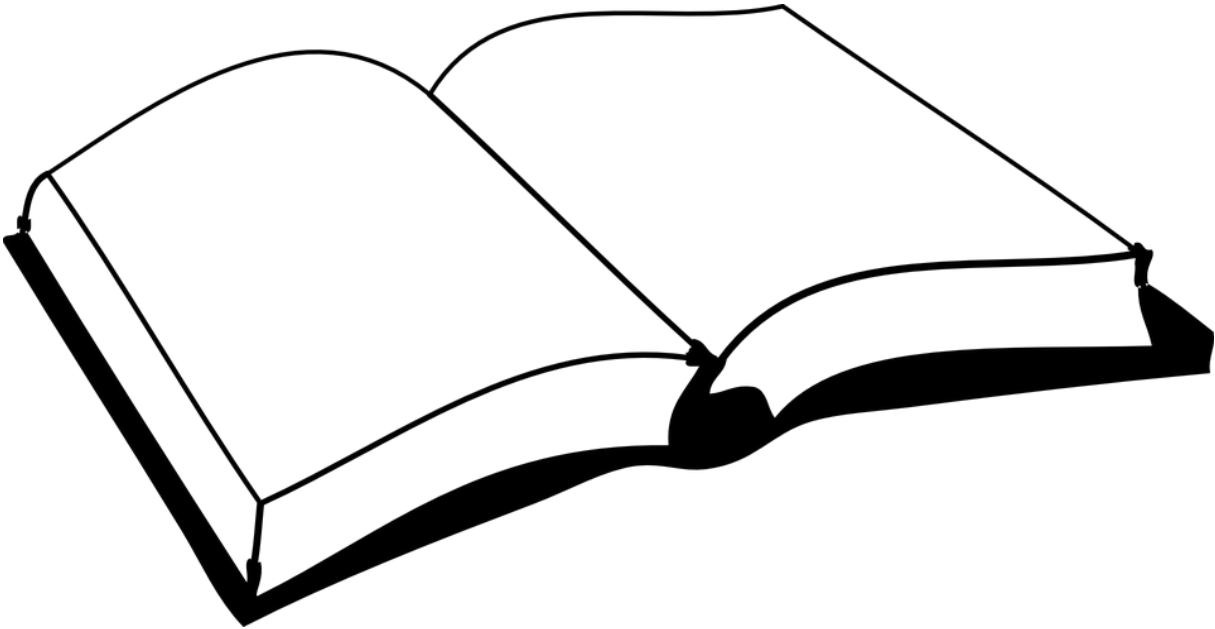
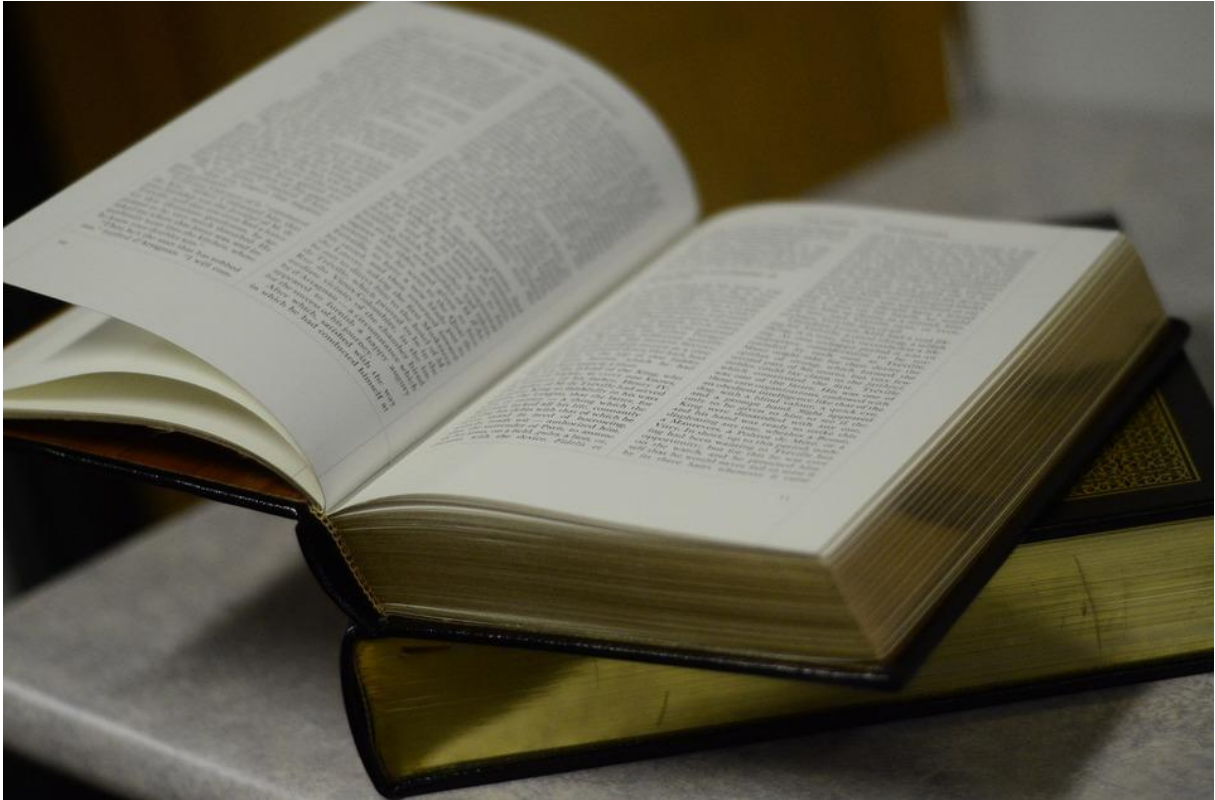
Ülesanne “Raamatud” (noorematele õpilastele)

Vahendid

Harilik pliiats, teritaja, kustutuskumm, joonistuspaper, pabertaskurätt, kustutatav marker, pildiplaan (kile või klaas) ning foto või prinditud pilt avatud raamatutest.

Raamatute kujudega ja välimusega ollakse väga harjunud. Raske on neid kujutada, kui nad on lauale lahti või viltu asetatud. Teatud positsioonilt ja nurgast vaadatuna võivad raamatud näida ebaloomulikult pikad või siis lühikesed.

1. Võta joonistuspaper ning poolita see pliiatsijoonega kergelt nii horisontaalselt kui vertikaalselt.
2. Valmista joonistuspinde ette ehk tooni see (vt ülesannet „Pinna ettevalmistus“). Antud tööd võib teha ka toonimata paberile, kui joonistatakse raamatuid sellise joonise järgi, millel valgust ega varju kujutatud ei ole.
3. Aseta raamatu pilt või foto pildiplaani alla ning joonista pildiplaanile markeriga raamatuid ümbritsevad alad. Nii tekivad ka positiivse vormi piirjooned.
4. Tõsta pildiplaan fotolt/pildilt ning asetage see joonistuspaperi kõrvale, kus on seda mugav vaadata.
5. Kanna markeriga tehtud jooned pliiatsiga paberile. Hea on juhendada abijoonetest (vertikaalne ja horisontaalne joon).
6. Tee pause, et kontrollida oma joonistust pildiplaanil oleva kujutisega.
7. Järgnevalt otsi valgust ja varju (kissita silmi). Kustuta pildile valgus ning lisa pliiatsiga varjud. (Valgust ja varju saab kujutada vastavalt pildile: kui raamatutest on mustvalge joonis, siis valgust ega varju sellel kujutatud ei ole.)
8. Kui oled lõpetanud, võid abijooned töölt kõrvaldada. Kirjuta tööle ka nimi ja kuupäev.

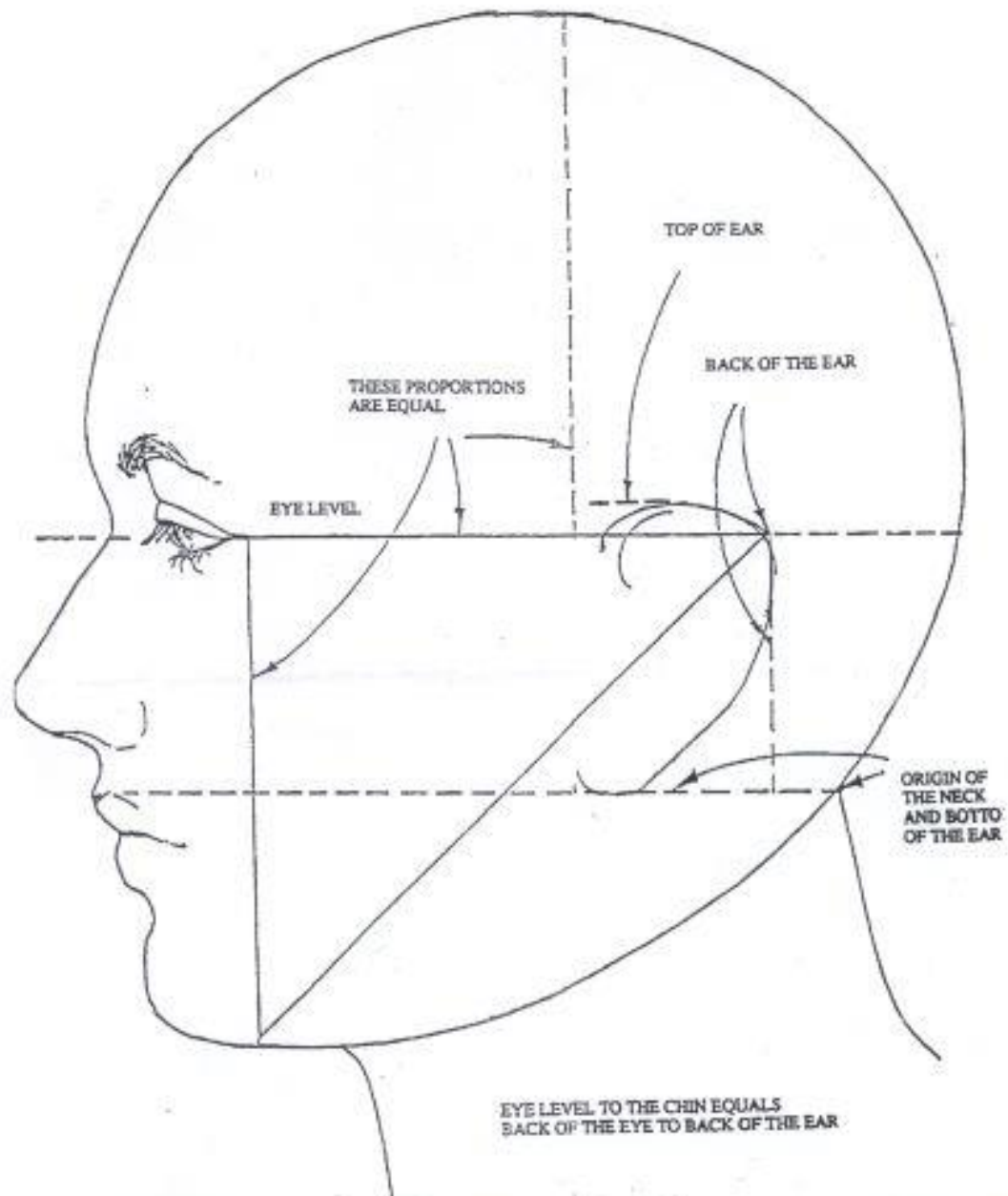
Ülesanne “Inimese pea proportsioonid külgvaates”

Vahendid

Harilik pliiats, teritaja, kustukumm, joonistuspaper, kustutatav marker, pildiplaan (kile või klaas).

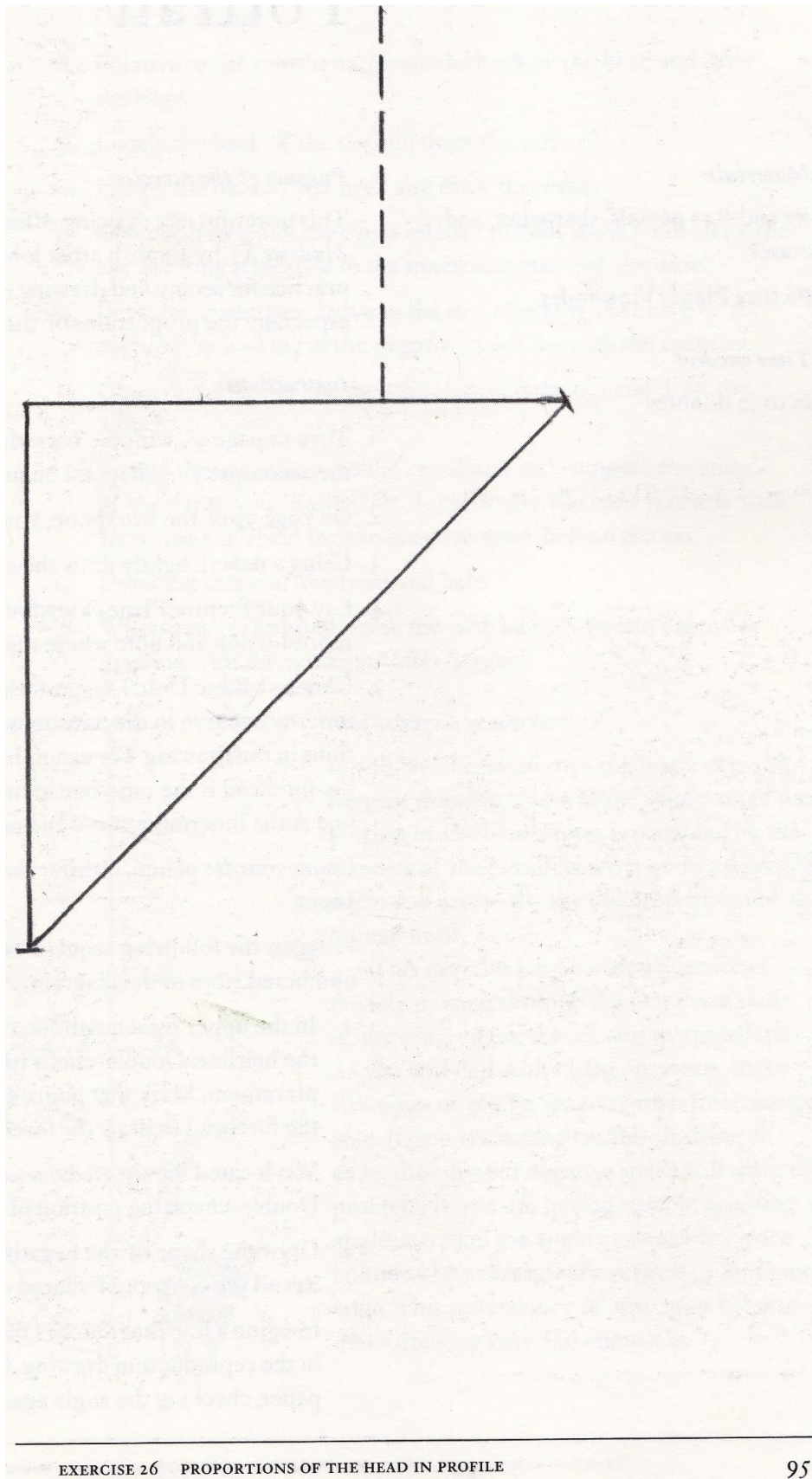
Inimese pea proportsioone on väga raske selgelt näha. Paljud kujutavad inimese näo osi võrreldes kogu pea suhtega liiga suurena.

1. Tööpind jäetakse toonimata, võid märkida sellele abistavad jooned.
2. Kopeeri näo proportsioonid paberile, abiks on kolmnurga kujutisega taust.
3. Palu kellelgi olla endale modelliks ja poseerida mõned minutid. Vaata hoolega nii modelli kui etteantud näo proportsioone. Seejärel kasutades pliiatsit mõõtevahendina, kontrolli modellil ja proportsioonide skeemil igat mõõdusuhet. Pane hoolega tähele silma kõrguse ja lõua suhet ning silmakõrguse ja kukla suhet. Silma kõrguse ja lõua suhe on võrdne silma tagumise osa ja kõrva tagumise osaga.

Profile view: General proportions of the head and placement of the ear.

Inimese não profili skeem (Edwards, 2002).

Inimese não profili kopeerimise alus

Lisa 5. Valgus ja vari

Ülesanne “Muna joonistamine”

Vahendid

Press-süsi, söepliiats, joonistuspaper, pabertaskurätt, söe kustutuskumm, pildiplaan, valge koorega muna, kohtvalgusti.

Antud ülesanne tutvustab neljandat osaoskust - valguse ja varju kujutamist ning see baseerub eelneval kolmel osaoskusel (ääred/kontuurid, negatiivne ja positiivne ruum, suhted). Kui tavaelus me tavaliselt ei teadvusta valguste ja varjude olemasolu, siis joonistamises peame seda tegema. Traditsioonilises kunstiõpetuses tuuakse välja neli valguse ja varjuga seotud aspekti:

Otsene valgus on pildi kõige heledam koht.

Täisvari on pildi kõige tumedam koht.

Refleks ei ole nii hele, kui otsene valgus.

Langevad varjud ei ole nii tumedad, kui täisvarjud.

1. Tooni paper kahvatu halliks, hõõru see paberrätikuga ühtlasemaks ning tee abijooned (horisontaalne ja vertikaalne lehte poolitav joon).
2. Aseta muna valgele paberile. Kasuta lampi vm kohtvalgustit, et tekitada täisvarju ja langevat varju.
3. Kasuta pildiplaani, et leida sobiv kompositsioon ning kanna joonistus pliiatsiga paberile.
4. Kujuta moodustuvad varjud (negatiivsed alad aitavad langevate varjude vorme täpsemalt näha).
5. Kissita silmi, see aitab näha munal kõige heledamaid ja kõige tumedamaid kohti. Kustuta kõige heledam koht valgeks ning lisa täisvarjule tumedust.

Ülesanne “Hele valgus, tume vari”

Vahendid

Press-süsi, söepliiats, joonistuspaper, pabertaskurätt, söe kustutuskumm, pildiplaan, mustvalge foto või pilt.

Antud tööd on võimalik ka hariliku pliiatsiga teha, samuti ainult värvipliiatsite või pastellidega.

1. Tooni paber kahvatu halliks (vt ülesannet „Pinna ettevalmistus“), hõõru see paberrätikuga ühtlasemaks ning tee pliiatsiga abijooned nii tööpinnale kui ka fotole (horisontaalne ja vertikaalne lehte poolitav joon).
2. Leia pildilt algühik ning kannu see pliiatsiga paberile. Samuti kopeeri teised kaared, kontuurid, valged alad nii väljaspool figuuri kui selle sees. Suhete täpsust aitavad saavutada abijooned (vertikaalne ja horisontaalne poolitav joon).
3. Alusta kustutuskummiga valguse välja toomist.
4. Joonista ainult seda, mida näed. Näiteks võid tähele panna, et Chaplini paremat silma katab tume kujund ning seda saab kujutada vaid koos varjuga ja valge pisikese kohaga selle sees.
5. Jälgi ka peenikesi varju jooni: vaata vesti riidevolte ja varje suu ümber.
6. Proovi mitte “üle joonistada”: ära lisa ise detaile, kujuta vaid seda, mida näed.
7. Signeeri ja dateeri töö.

Charlie Chaplin photograph by Hartsook

Ülesanne “Näo proportsioonid eestvaates”

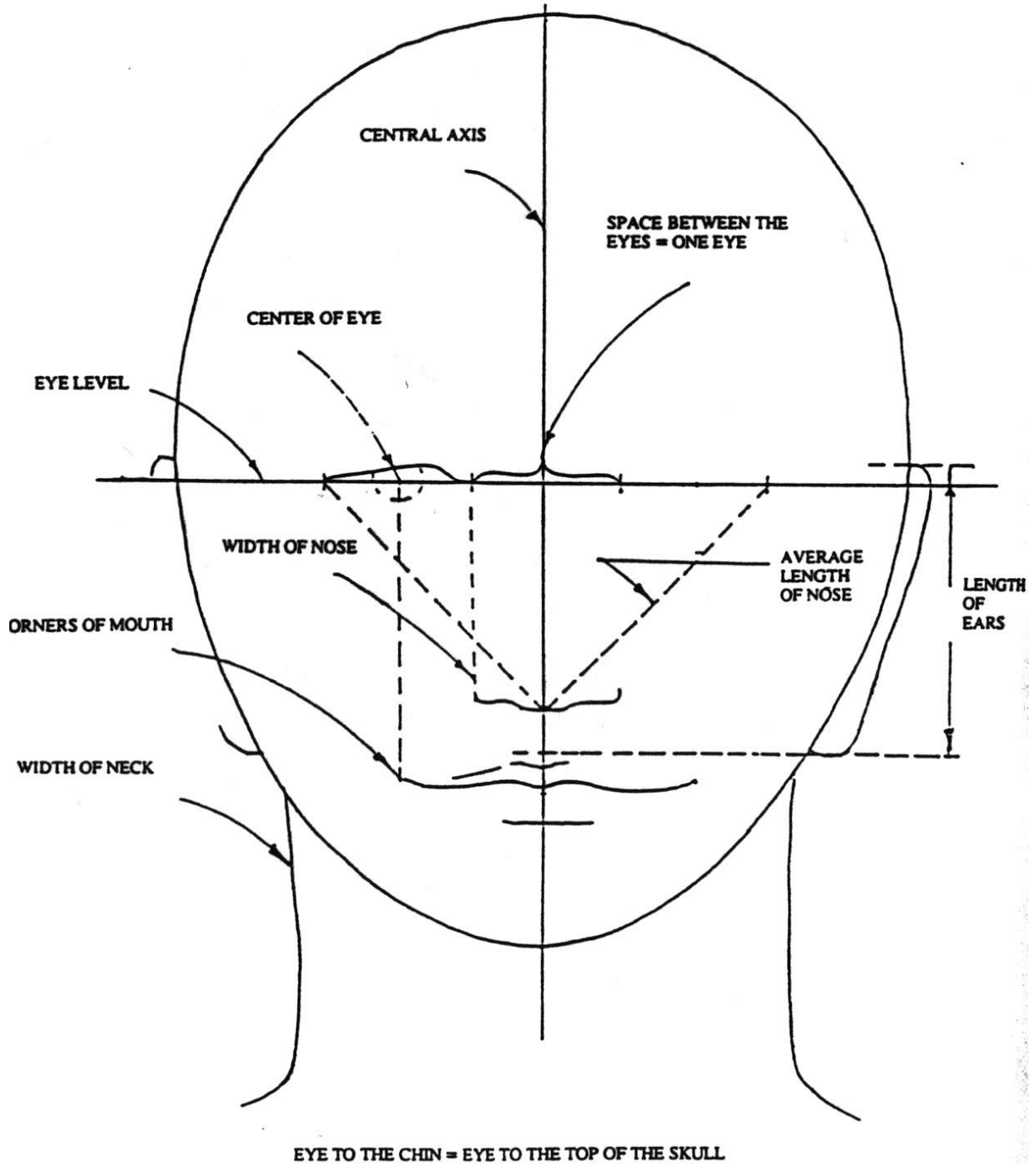
Vahendid

Joonistuspaber, harilik pliiats, teritaja, kustutuskumm, inimese näo osade skeem.

Antud harjutus aitab inimese näo proportsioone tabada valguse ja varju abil. Näo joonistamisel tehakse peamine viga tavaliselt näo osade kujutamisel, neid kujutatakse liiga suurena.

1. Võta ette joonis, kus on kujutatud inimese näo osade suhteid ning kopeeri see teisele paberile.
2. Pane tähele: silma kõrguse ja lõua suhe on sama, mis silma kõrguse ja pealae suhtega; silmade vahe on võrdne ühe silma laiusega.
3. Kui soovid, võid kellegi modelliks paluda ning tema näo peal kontrollida, millised on näoosade suhted.

FULL VIEW
GENERAL PROPORTIONS OF THE HUMAN HEAD - USE AS A GUIDE TO PROPORTIONS

Inimese não skeem (Edwards, 2002).

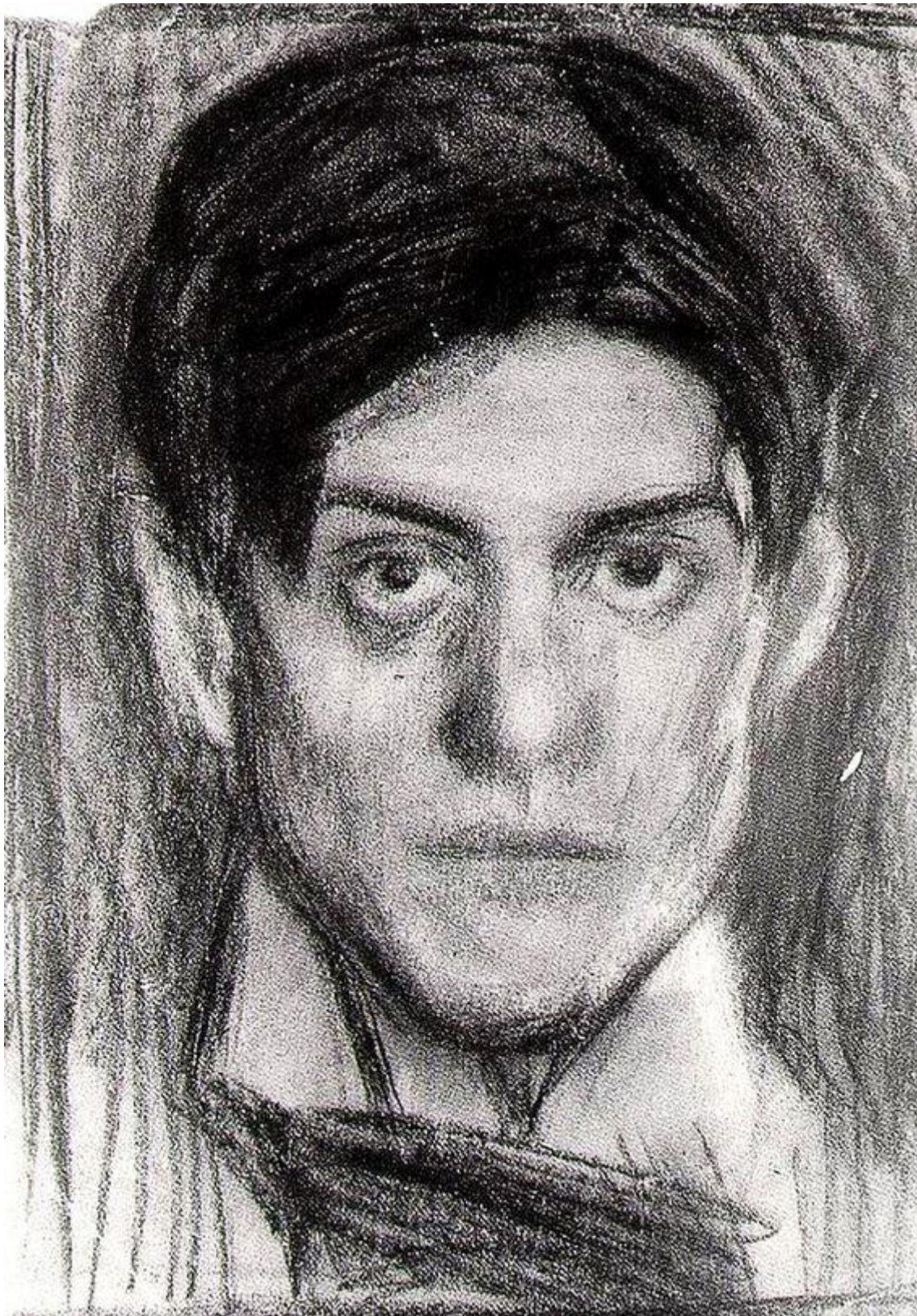
Ülesanne “Portree kopeerimine”

Vahendid

Joonistuspaber, süsi, söepliiats, kustutuskumm, pildiplaan, fiksatiiv.

Antud ülesandes kopeeritakse P. Picasso autoportreed, samuti söejoonistus, ning kujutatakse söepliiatsiga näo proportsioone valguse ja varju abil. Portreejoonistuses peab kasutama seni õpitud osaoskusi (kontuuride, negatiivsete ja positiivsete alade, suhete, valguse ning varju kujutamine). Kui võrrelda inimese näoosade skeemi Picasso joonistusega, võid märgata mitmeid erinevusi: nt vasak silm on joonistatud alla poole, suu on natuke laiem paremal näo poolel ja parem kõrv on vasakust kergelt kõrgemal. Kui selliseid pisiasju tähele panna ja neid oma tööl kujutada, on võimalik saavutada märkimisväärne sarnasus originaaliga.

1. Tooni paber kahvatu halliks (vt ülesannet „Pinna ettevalmistus“), hõõru see paberrätikuga ühtlasemaks ning tee pliiatsiga abijooned nii tööpinnale kui ka fotole (horisontaalne ja vertikaalne lehte poolitav joon). Kui soovid, võid pildiplaani asetada kohe Picasso pildile.
2. Vali Basic Unit (silma kõrgus lõuani, nina pikkus, ühe silma välisnurgast teise silma välisnurgani või vali muu alustamiskoht) ning kanna see pliiatsiga tööpinnale, abiks on pildiplaani ja tööpinna abijooned.
3. Jälgi abijooni ning joonista kogu pea.
4. Kui joonistad, siis jälgi ka teisi proportsioone. Võid märgata, et kuigi need kinnitavad näoosade skeemi juhiseid, siis erinevusi on samuti.
5. Vaata ka negatiivseid alasid pea ümber. Kasuta nende kujutamiseks pressitud sütt.
6. Proovi silmavalgeid kujutada pigem sisemise negatiivse alana, mitte positiivsete vormide - silmamunadena. See aitab kujutada silma iirist õigemasse kohta.
7. Kui oled visandamise lõpetanud, siis alusta valguse kujutamist kustutades teatud kohad heledamaks ning varjude kujutamist tumeduse lisamisega. Kissita silmi ning märkad kõige heledamaid kohti ninal, otsaesisel. Joonista langevad varjud nina küljele, kulmu alla, põsesarnale, ülemisele huulele ja lõuale. Ära lisa rohkem detaile, kui näed.
8. Kui oled lõpetanud, siis kustuta ettevaatlikult abijooned, signeeri töö.
9. Kuna söega tehtud joonistus läheb kergelt laiali, siis tavaliselt pihustatakse see üle fiksatiiviga.

Picasso autoportree

<http://www.tthk.ee/Kodu/Ika/index.html>

Ülesanne “Autoportree”

Vahendid

Peegel, harilikud pliiatsid, teritaja, kustutuskumm, kustutatav marker, joonlaud, pabertaskurätid, tööpinna toonimiseks grafiidipulk, kohtvalgusti.

Autoportreed on peetud üheks raskemaks ülesandeks, kuid tegelikult ei ole see keerulisem, kui mistahes teine joonistus, sest kõikide joonistuste juures on vajalik osaoskuste valdamine. Autoportree joonistamine võib tunduda keeruline seetõttu, et meil kõigil on mälusse kinnitunud omad sümbolite kogumid inimese näo joonistamiseks, mille kõrvale jätmine on hoopis keerulisem tegevus. Samuti on igal meil oma ettekujutus endast ning see võib hakata joonistamise tulemust mõjutama.

Nagu alati, lahenduseks on joonistada vaid seda, mida näed, alati tuleb omavahelisis suhteid kontrollida. Autoportreed joonistades tuleks tähelepanu pöörata negatiivsete alade kujutamisele, et parandada kompositsiooni ja ühtsustada ruumi ja kujundeid.

Pea meeles, et autoportree ei ole foto endast ja ei peagi olema.

1. Tooni paber halliks, hõõru see paberrätikuga ühtlasemaks ning tee abijooned nii tööpinnale kui ka fotole (horisontaalne ja vertikaalne lehte poolitav joon).
2. Istu peegli ette ning märgi markeri ja joonlauaga peeglile pildiplaan mõõduga A4 ning tee selle sisse ka abistavad jooned. Valgus peaks langema otse küljelt, et pool nägu jääks peaaegu täielikult varju.
3. Vaata enda peegeldust ning liiguta pead, et leida sobiv kompositsioon.
4. Otsi alustuskoht ning märgi see õrnalt paberile. Kontrolli abijoontega ja mõõda pliiatsiga ning joonista ülejäänud nägu pildile. Kõik detailid ei ole olulised ära joonistada, võid jätta midagi ka vaatajale äraarvamiseks.
5. Nüüd töötle kustutuskummiga valguse kohti (nt negatiivset ala oma pea ümber, kuid võimalik, et pead seda tumedamaks toonima). Kissita silmi ning märkad kõige heledamaid ning kõige tumedamaid kohti.
6. Kujuta silmavalgeid kui figuuri sees olevaid negatiivseid alasid, nii saad silma iirise täpsemini kujutatud. Ilmselt märkad, et silmavalged ei ole niisama valged, kui kõige heledamad kohad pildil. Kanna neile kergelt toon.
7. Proovi leida valguse peegeldust varju sees ehk refleksi (nt lõua all, kulmu, nina või alahuule juures?) ja langevat varju. Võrdle erinevaid toone joonistusel.

8. Leia ja kujuta enda juustel heledamaid valguselaike/-triipe, nii muudad joonistuse terviklikumaks.
9. Lõpetades signeeri oma töö.

Lisa 6. Tervik (gestalt)

Ülesanne “Leonardo da Vinci soovitatud kujutluspilt”

Vahendid

Väike kogus tinti, kohvi, teed, vm tumedamat vedelikku, pliiats, neli-viis ajalehe paberit.

Siiani õppisid joonistama vaatamise järgi ning kujutasid joonistades realismi. Joonistamine aga ei pea alati tähendama reaalsete asjade kujutamist, vaid võib ka midagi mõttes ette kujutada ja seda joonistada. Tihti on sellisel viisil kujutamisel kõige raskem alustamine.

Antud ülesanne on inspireeritud da Vinci mõttest, et iga kunstnik peaks kujutlusvõimele sära andmiseks otsima vanadelt seintelt plekke ja neid uurima ja joonistama.

Antud harjutus on oluline seetõttu, et tavaliselt joonistatakse vaatlemise järgi ning meenutuste põhjal joonistamine kipub ununema.

1. Selle ülesande juures ei ole abivahendeid vaja (pildiplaan, abijooned, Basic Unit).
2. Aseta ajalehed joonistuspaperi alla ning tilguta või pritsi veega lahjendatud tumedamat vedelikku paberile. Lase sellel kuivada umbes pool tundi.
3. Vaatle plekki ning las kujutlusvõime hakkab “tööle” ning tekitab silme ette mõne äratuntava eseme/figuuri vm.
4. Võta pliiats ning hakka kujutisele kontuure tõmbama, võimalik, et mõnda kohta tuleb pliiatsiga tumedamaks toonida või midagi hoopis juurde joonistada. Võid kasutada valguse ja varju kujutamist ning lisada ka reflekse, et tekiks kolmedimensionaalne pilt.
5. Jätka pildi töötlemist kuini oled lõpptulemusega rahul.
6. Signeeri oma töö.

Ülesanne “Leonardo da Vinci soovitatud kujutluspilt” (noorematele õpilastele)

Vahendid

Väike kogus tinti, kohvi, teed, värvi vm tumedamat vedelikku, pliiats, neli-viis ajalehe paberit.

Siiani õppisid joonistama vaatamise järgi ning kujutasid joonistades realismi. Joonistamine aga ei pea alati tähendama reaalsete asjade kujutamist, vaid võib ka midagi mõttes ette kujutada ja seda joonistada. Tihti on sellisel viisil kujutamisel kõige raskem alustamine.

Antud ülesanne on inspireeritud da Vinci mõttest, et iga kunstnik peaks kujutlusvõimele sära andmiseks otsima vanadelt seintelt plekke ja neid uurima ja joonistama.

Antud harjutus on oluline seetõttu, et tavaliselt joonistatakse vaatlemise järgi ning meenutuste põhjal joonistamine kipub ununema.

1. Selle ülesande juures ei ole abivahendeid vaja (pildiplaan, abijooned, Basic Unit).
2. Aseta ajalehed joonistuspaperi alla ning tilguta või pritsi veega lahjendatud tumedamat vedelikku paberile. Võid vedeliku joonistatud jälge muuta, kui võtad joonistuspaperi servast ning kallutad seda ühele ja teisele poole. Kui oled tulemusega rahul, siis lase sellel kuivada umbes pool tundi.
3. Vaatle plekki ning las kujutlusvõime hakkab “tööle” ning tekitab silme ette mõne äratuntava eseme/figuuri vm.
4. Võta pliiats ning hakka kujutisele kontuure tõmbama, võimalik, et mõnda kohta tuleb pliiatsiga tumedamaks toonida või midagi hoopis juurde joonistada. Võid kasutada valguse ja varju kujutamist ning lisada ka reflekse, et tekiks kolmedimensionaalne pilt.
5. Jätka pildi töötlemist kuini oled lõpptulemusega rahul.
6. Kirjuta oma tööle nimi ning märgi kuupäev.

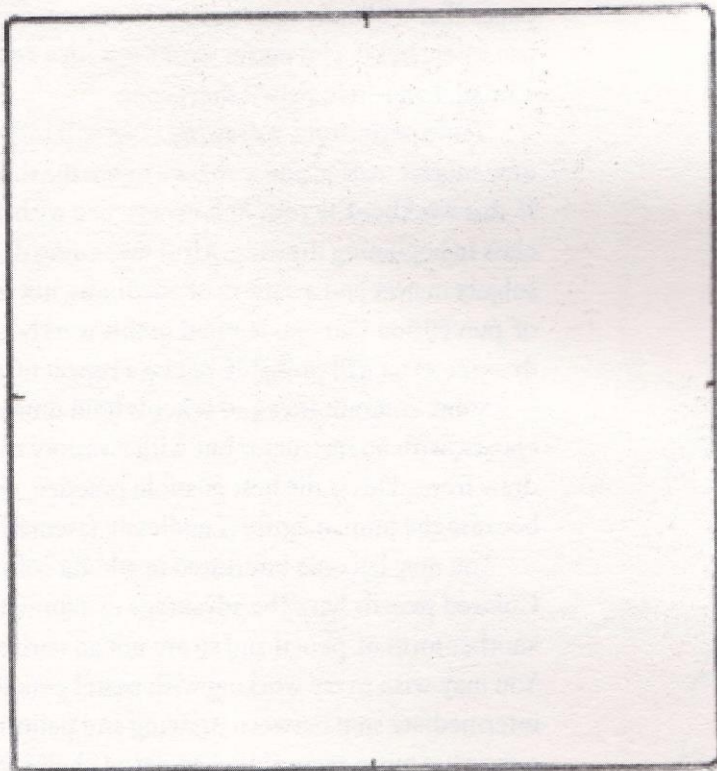
Ülesanne “10 x 10 joonistus”

Vahendid

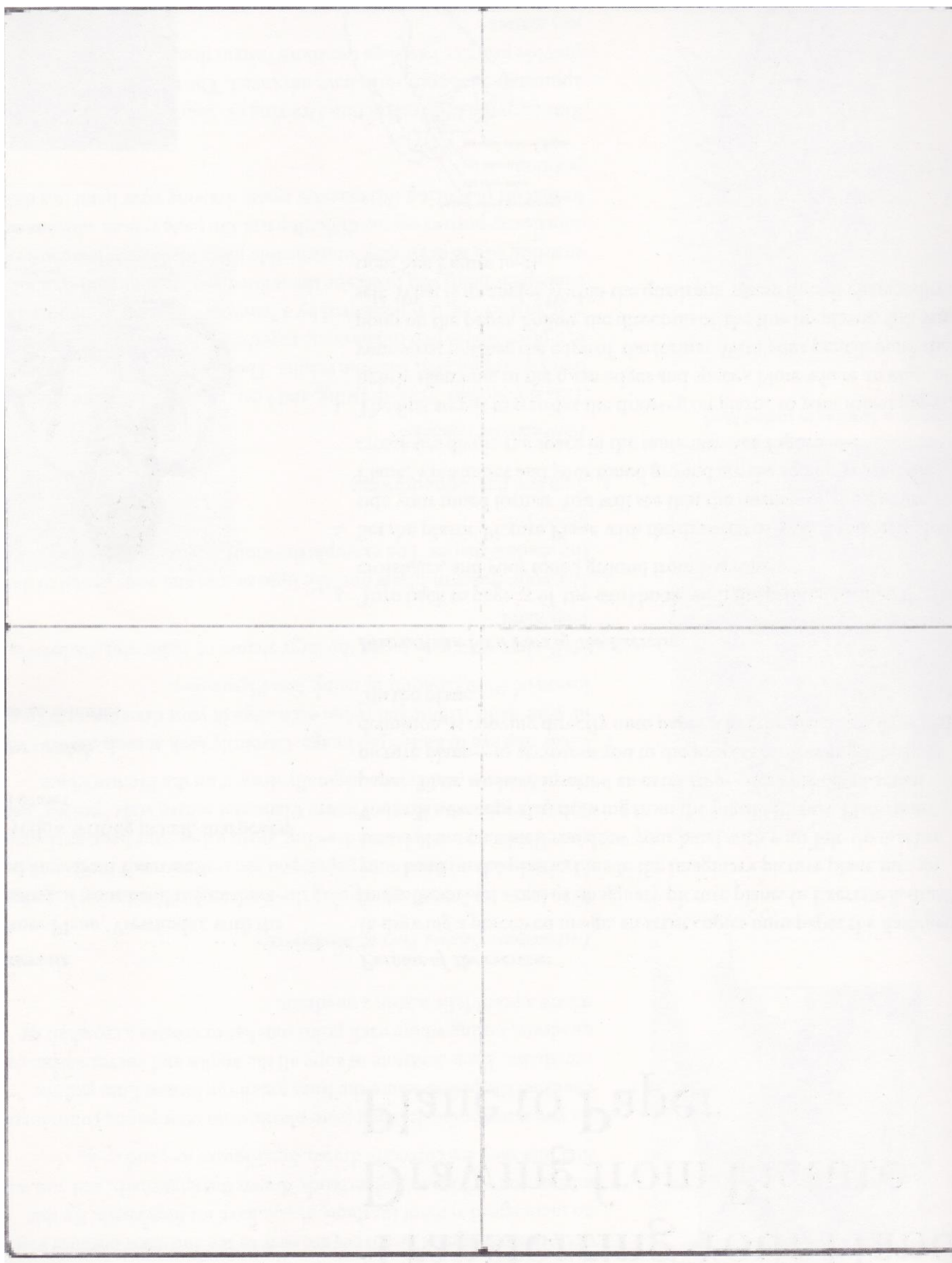
Pliiats, teritaja, kustutuskumm, väike valge paber mõõtudega 5 x 5 cm, mille sisse on lõigatud ruut mõõtudega 3,8 x 3,8 cm, vabalt valitud ese (näiteks käbi, kuivanud leht, osa mingist ehtest, popkorn, teokarp vm), soovi korral teip.

Selle ülesandega saab näidata, et joonistada võib ükskõik mida, nii inimkätega tehtut kui looduslikku objekti. Joonistamiseks suurendatakse pisikest ala, 3,8 x 3,8 cm, suuruseni 10 x 10 cm. Kujutis ei pruugi meenutada originaaleset, kuid see-eest võib see kujutada uut, omaette abstraktset joonistust.

1. Võta ette paber formaadiga 10 x 10 cm ning valitud objekt.
2. Vaatle objekti ning kasuta pisikest väljalõigatud ruuduga paberit kui pildiplaani ning vali läbi selle vaadates sobiv kompositsioon, mida kujutada.
3. Võid pisikese pildiplaani ka objektile teipida, siis on mugavam joonistada.
4. Kujuta objektile (mõttes) abijooned, võid tööpinnale ehk joonistuspaperile need joonistada.
5. Terita pliiats ning hakka joonistama, mida näed, suurendades kujutist vastavalt mõõtudele.
6. Joonista kontuurid, negatiivsed alad, proportsioonid ja suhted, valgus ja varjud.
7. Töötle erinevaid elemente, mida näed, et tekiks viimistletud ja terviklik joonistus. Proovi kasutada erinevaid heleduse ja tumeduse astmeid.
8. Mõtle tööle ka nimi ning signeeri see.

Formaat ülesandele „10 x 10 joonistus“

Tööpinda poolitav horisontaalne ja vertikaalne joon

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Aile Jakobson,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Õppematerjal põhikooli ja gümnaasiumi kunstiõpetajatele realistliku joonistamise õpetamiseks kasutades Betty Edwardsi meetodikat, mille juhendaja on Piret Viirpalu,

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Viljandis, **30.05.2018**